

PRZODEK (2173) *sb m*

-o- (444), -ó- (3); -o- : -ó- *Mącz* (60:1), *Oczko* (4:1), *SarnStat* (209:1); e *jasne*.

sg *N* przodek (84). ◇ *G* przodku (204) [w znac. **I. A.**], przodka (62) [w znac. **I. B.** oraz **II.**] ◇ *D* przodkowi (8). ◇ *A* przodek (128) [w znac. **I. B.** oraz **II.**], przodka (21) [w znac. **I. A.**]. ◇ *I* przodkiem (241); -em (16), -(e)m (225). ◇ *L* przodku (151). ◇ *pl N* przodkowie (393) [w znac. **I. A.**], przodki (8) [w znac. **I. A.** *LibLeg* (2), w znac. **I. B.** (6)]. ◇ *G* przodków (573); -ów (153), -ow (6), -(o)w (414); -ów : -ow *Mącz* (14:1), *KochJez* (3:1), *SarnStat* (96:4). ◇ *D* przodkom (88), [przodkum]; ~ -om (6), -óm (6), -(o)m (76); -om *KochZg*, *OrzQuin*, *KochEpit*; -óm *Mącz*, *KochCz*, *KochFrag*; -om : -óm *SarnStat* (3:3). ◇ *A* przodki (120). ◇ *I* przodki (37), przodkami (23); -i *ZapWar* (4), *BielŻywGlab*, *RejPs* (8), *LubPs*, *RejWiz*, *RejZwierz* (2), *BibRadz*, *OrzRozm*, *BielKron* (3), *RejPos* (3), *RejZwierz* (2), *BudNT*, *PapPan*, *KochPs*, *NiemObr*, *WerGośćPap*, *OrzJan*; -ami *LibLeg* (2), *MycPrz*, *BiałKaz*, *CzechRozm* (8), *SkarJedn* (6), *KołąkCath* (3), *VotSzl*; -i : -ami *SarnStat* (4:1); ~ -ami (21), -(a)mi (2). ◇ *L* przodkach (25), przodk(o)ch (7); -(o)ch *Prot*, *RejPos* (3), *RejZwierz*; -ach : -(o)ch *BibRadz* (4:1), *StryjKron* (2:1); ~ -ach (14), -äch (8), -(a)ch (3); -ach *OrzList*, *BibRadz* (4), *CzechRozm*, *SkarŻyw*, *CzechEp* (2), *ReszHoz*, *WerKaz*, *BielRozm*, *LatHar*; -äch *KrowObr*, *PapPan* (2), *StryjKron* (2), *PowodPr* (2); -ach : -äch *BielKron* (1:1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

I. Rzeczownik (1773) :

A. Rzeczownik osobowy (1415) :

1. *Ten, od kogo ktoś pochodzi w linii pokoleniowej; zwykle w pl: członkowie poprzednich pokoleń, ludzie dawniej żyjący; antenat, protoplasta (w odniesieniu do osoby, narodu lub całej ludzkości); maiores Murm, BartBydż, Miech, Mącz, Modrz, Calag, Calep, Cn; patres PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; parentes HistAl, Mącz, Cn; veteres Mącz, Calag, Cn; superiores Mącz, Cn; progenitores PolAnt, Vulg; antecessores, praedecessores HistAl; proavi Modrz; aborigines, antiqui, natales, priores Cn [w tym czyi (895): pron poss (742), G sb i pron (131), ai (poss) (22)] (933) : Iako przothkowye {Naschy} tho yesth przedzyath nasch {Nnyegdj} [!] daczbog y dzyath nyegdy pakosch poszyedly y {dzyerszely} ymyenye Chlebowo *ZapWar* 1525 nr 2317, 1519 nr 2192, 1525 nr 2317, 1526 nr 2337, 2454 [2 r.], 1533 nr 2517 (11); *BierEz* H4v; *Murm* 165; *BartBydż* 85b; *BielŻyw* 126 [2 r.], 171; Ale ktorzy fą przodkowie nalfy około tego gadka ieft. *BielŻywGlab nlb* 8, nlb 8, 15 [2 r.]; *GlabGad* A2; Drugie święto mają zadużne, w kthore nawiedzaią groby fwych przodkow czyniącz vczynki miłofierne *MiechGlab* 21; *LibLeg* 8/133v; bo to [dobrotliwości boże] y oycowie nalfy głośnie wyznawali co też flychali od przodkow fwych aż to y do vffu nalfich wielekroć odnich przychodziło *RejPs* 65v; Abowiem onemu nielza idz iedno zá przodki fwemi ktorzy też y zebrania y obyczaiow vzywał *RejPs* 73v; á niebierzmy przykłądu z zátwardzyálego fercá przodkow nalfych ktorzy ná puífczy pokuífáli możności iego [*Boga*] *RejPs* 141, 34v, 39v, 63v [2 r.], 65v [2 r.], 109 (25); *RejRozpr* C2; *SeklKat* A2v; *RejRozm* 397; *RejKup* m8v, r7, cc5v; *HistAl* F5v; Tákże pánowye dworzánye porzuciliífye rycerfkye ćwiczenya przodkow fwoich/ á theologiey fcye fye yęli. *KromRozm I* Nv; Taklic się nowę rzeczy podobaią/ że tefz chceż aby to zniśczone było/ co twój dobrzy a cnotliwi przodkowie ták długo trzymali? *MurzHist* M3v, M4 [2 r.]; *KromRozm II* f4; *KromRozm III* K8, L5, L7; *Diar* 65, 67, 69 [2 r.]; *DiarDop* 112, 113 [2*

r.], 118 [2 r.]; puszczyły też były [Amazones] y o łobyte tę wyesc/ iż ich przodek myał być Mars/ s kthorego łye ony mywały vrodzić *GliczKsiąż* B5v; *LubPs* N2v, R4, gg4; Iedná [linia pokrewieństwa] iest Perfon wzgorę idących/ przodkow náleznych/ [...] co zową *Ascendentium*, od których my pofzli/ iáko fá Oyćiec/ Dżiad [...] Bábá/ [...] Prádżiad/ [...] Przedbábá/ [...] Práprádżiad *GroicPorz* ffv; *KrowObr* 147; *RejWiz* 59v, 69v, 97, 97v marg, 98 (9); *Leop Zach* 1 arg, 3.Mach 7/5; *OrzList* dv, ev [2 r.], e2, e3, f3v, h, i2v; Oni mądrzy/ łtátecźni/ á mężni Polacy/ kthore przodkami łwemi zowiemy/ widzác wolą Bożą być tákową/ [...] zwolili łobie Krolá *LeszczRzecz* A2v; *RejZwierz* 52v, 63v, 80v, 85v, 86v (8); *BibRadz* *2, *Gen* 47/9, I 63d marg, *Deut* 1/35, 4/37 (9); wedle tey proftości świętey przodkow náleznych poštěpuy *OrzRozm* I2, D2 [3 r.], D2v [3 r.], D4v, Ev, E2 (30); Węgrzy łwoie przodki w łwey Kronice kłáda w pánnoniey/ od Bánnoná ktery był z rodu Semá łyná Noego *BielKron* 296, 7, 87v [2 r.], 90v, 170, 194v (25); *KochSat* A2v, A3 [2 r.], A3v, B; *KochZg* A2, A4, A4v; *KwiatKsiąż* F3, Hv, M3v; Degenerare a parenni contestataque virtute maiorum, Odrodzić łie od przodkow łwoych potomney á wźem yáwney cnoty. *Mącz* 143d, 13b, 201c, 228c, 264b, 273b (14); *OrzQuin* B3, C4v, E2v, V2v; W Duchá łwiętego wierzę iáko y Przodkowie *Prot* C2, A4, C3v; *RejAp* E3, 66, 66v, 160, Ee3; *GórnDworz* Dv [3 r.]; (nagł) HERby łłáchćicá Polkiego Mikołáia Nagłowskięgo/ [...]. (-) Reymi przodki ięgo zwano *RejPos* Ooo6, 2, 8, 35, 49v, 100 (20); *BiałKat* 151; *BielSat* Hv, H2v; *HistLan* A2v; *KuczKat* 9; *RejZwierc* A3, A4v, 119v, 178, 189v (14); *BielSpr* 60v, 69; W tych rzeczách/ o kthorych Piłmo Boże nic pewnego nie łtánowi/ Zwyczáy ludu Bożęgo/ álbo vłtáwy przodkow náleznych/ zá przykazanie chowác mamy. *WujJud* 195v, B, 230v; *BudBib* I 336c marg, 3.Esdr 8/74[77], *Sap* 18/6, *Bar* 2/17[19], 19[21], 21[24]; *HistHel* ktv, Cv, C3; *MycPrz* I A2v [3 r.], [A]3 [3 r.], B2v, B3, B4 (20); Iuż łobie wierzmy Przodkow łie dierzmy. *WierKróc* B2v, Bv [2 r.], B2, B3; *BiałKaz* I, K3, K4, L, M3v; wiele słow Ebreyłkich zoltáwiałem/ á zwłázczá włafne imioná przodkow páná Chriřtułowych *BudNT* Hhv, *przedm* a4v, d2v; bes kthorego Tálmuđu iż dłuęo przed tym ich [Żydów] Przodkowie byli/ przeto też nie ták bárzo błádzili. *CzechRozm* 69v, Av, 24v, 50, 68v, 80v (19); (nagł) Sępowie. (-) [...] Bo nie dármo przezwiłko tákowe im dano/ Męzne przodki tych Sępow iáko żywo znano. *PaprPan* E4, E2, I, R4v, Y3, Z3 (11); Bo tym łpofobem/ nie ták dálece zacność domu od przodkow podána/ iáko wielkie cnoty zniá złáczone/ słuźnemi dořtoieńřtwy/ ośláchćione będą. *ModrzBaz* [41], 15v, [41], [41]v [2 r.], 42 [2 r.], 43, 57 (21); *ModrzBazStryj* ¶2v; *SkarJedn* 46, 335, 353 [2 r.], 354; *Calag* 548b; Przychodźień ćiem ia ná źiemii/ Ze włyzyłtkimi przodki łwemi. *KochPs* 58, 30; [řw. Barnabasz] vrodzony w Cyprze gdzie łie byli przodkowie ięgo bogáci y máiętni przenieřli. *SkarŻyw* 534, A2, A3v [2 r.], A4, 30, 241 (19); Bowiem Afrikani/ Arabowie/ Mauritani/ Kartaginenřes/ Rzymiánie/ Francy y Galli/ Nortmani/ potym Cymbrowie/ Hunnowie/ Wandalitae/ Gottowie/ Cepidowie/ Alani/ y infzy Francuřcy/ Niemieccy/ Sławáńcy/ y Litewřcy przodkowie/ czeřto łie tám o ty Kráiny zachodnie iáko ciepłe/ wceřne [!] y bogáte vbieęáli *StryjKron* 16, 26, 46, 91, 96, 105, 416, 542; Abowiem záyřrzał [zły duch] łwemu onemu przodkowi [tj. aniołowi]/ ktery będąc łtátecźnym/ Bogu oycu iest miłym y dořwiadcźonym. *CzechEp* 258, 116, 132, 165, 306 [2 r.], 341, 342; Iáko tedy dźielnořćią/ ták y przednieyřzemi Vrzędy przodki łwoie řćigałz *KochJez* A4v [idem *KochEpit* A3], A2v, A4v; *NiemObr* 15 [2 r.], 16, 71; Bo bych ćię miał z przodków twych/ y z zacnořci domu Zálecác/ nie vłtápiřz w téy mierze nikomu. *KochEpit* A3, A3, A3v; *KochFr* 84;

KlonŻal Cv; ReszPrz 29, 94; A choć ná przykład dam tu fáme Włodki/ Cnotą y męftwem porownáli z przodki. WerGoścPaprr 202; PudłFr 4, 9; ArtKanc T14v; Cżemu nie pámiętaćie ná fwe zefzłe przodki/ Niechćieyćie być od bitnych fwych dziádow wyrodki BielRozm 6; Cżytayćie iedno dzieie ftóre fwoich przodkow/ Iákie rády miewáli nie łupięcy kmiotkow. BielRozm 7, 3, 8; GórnRozm Bv, B2, C, C3 [2 r.], D3v (16); KochWr 36; Sinatzka fwego imieniem przodkow fwoich Oitza y Brata Krolow Polfkich ochrcic dala PaprUp Dv; Czego fie Panie Boze zal natakowe ze to połobie nichtzemnośc pokazuya/ átim hanbia mieifca przodkow fwoich. PaprUp D4v, A2, B, C3v, D, D2 (24); ZawJeft 12, 19; ActReg 19, 23, 167; Calep 44a, 298a, 629b; GostGospSieb +3; KochFrag 42; Przyftoyna rzecz wfpomináć flawné przodków dzieie GórnTroas 20; ten Czech z Lechem brátem/ które nam y Czechom iuz zá napewnieyźe przodki Kroynikarze náfzy podawáia/ ciągną zá łobą iefcze nieco wátpliwościi KochCz A4, A3v, A4, Bv, B2v; GrabowSet E3, Iv, Q3; KochFrag 30, 42; OrzJan 6, 16, 17, 18, 49 (16); WyprPl A4v; LatHar 417, 420, 428, 545; Iáko Pellikan oćiec dawfzy ferce z siebie/ Odźedł ćię tu/ íam przyiął być z przodkái w Niebie. Z przodkái á Kxiążęty/ w ízerokich Niebiefkich Kroleřtwach KolakCath C2, B; WujNT 3, 31, 99, 203 marg [2 r.], 243, 393, 619; JanNKar C2 [2 r.]; tedy miáry iney ípofób znáczy fie, że Polacy z Fránciięy bráli podobno od onęgo iefcze czáfu, kiedy Fráncią, Gotti, y Wándali przodkowie Polfczy woiowáli SarnStat 283, 121, 1048 [2 r.], 1060, 1152, 1090, 1218, 1230; SiebRozmyśl F4, F4v; KlonKr Bv, B4v; Swiadczą Kroniki ftóre/ iáka Barbaries y gruba nieřtworność była w Pogáńfkich przodkach náfzych. PowodPr 19, 7, 19, 25, 39, 43 (10); SkarKaz 241a, 453a; VotSzl B, B2, C3v, D2, D2v; CiekPotr 24; CzahTr F4v, K4, L; GosłCast 35; KlonFlis A4; Pokázuią to ftátutá wálze/ y przyięgi Senatorow y Márřzałkow/ [...] w iákiey czći/ y w oney po Bogu nawyźłzey/ przodkowie wálzy/ krolewłki ftan mieć chćieli/ y wwaźáli. SkarKazSej 692a; KlonWor 52; Przeto w cenie Kto chce być/ porzuć nikkzemne zabáwy/ Nie ná herb przodkow pátrż/ ále ná ípráwy. SzarżRyt B4v, ktv; [BielKron 1551 nlb 31v; HerbOdpow G7v (Linde); LustrKraK I 26; TerentMatKęć K8v].

W połączeniach współrzędnych z rzeczownikiem, zaimkiem dzierżawczym lub zaimkiem osobowym [typu: kto i przodek (przodkowie) (30), czyj i przodkow (16), kto z przodkami (1)] [szyk 33:14] (47): yakom ya hy przodek moy bylem wposesiey hy zatrzymałem wpokoyv vysey trzech álathñ hymyenyę wsisthko ámoyeñ sberosz ZapWar 1529 nr 2477, 1523 nr 2224; LibLeg 8/133; ábowiem ia przed tobą ftoię iáko pielgrzym á cudzoziemiec/ ták iáko y yni włfyłcy przodkowie mogli. RejPs 59v, 162; HistAl I7; KromRozm I N; KromRozm III G6v; Diar 37, 60; MrowPieś A3v; UstPraw G4; LeszczRzecz A6; Záwiedźie ćie Pan y Krolá ktorego nád łobą pořtanowiłz/ do narodu ktoregoř thy z przodki twoiemi nie znál BibRadz Deut 28/36; A teraz mářz wiele przyczyn prawđziwych/ ábyř fię ze mną obchodźił wedle grzechow moich y przodkow moich BibRadz Tob 3/5, Iudith 8/14, Esth 16/15[16]; KwiatKsiąż A3v; Quod saepe et nostra et patrum memoria usuvenit, Co fie częřto náfzych lat/ tákieřz y przodków náfzych przigadzáło. Mqcz 215b; GórnDworz D3v; RejPos 19, 100v [2 r.], 103, 106, 118v (9); BudBib 3.Esdr 8/75[78]; Leć [!] nie wiem co za vmyřł w ludziech fie nayduie/ Ktory tak zacne ípráwy ná ręby nicuie/ A przyięgi Przodkow fwych y fwe odr[z]ućiwiřzy/ A dobro s pomnażanim miłe zarzućiwiřzy. MycPrz I [C]2v, I Bv; PaprPan M3; ModrzBaz 94; KochJez A4; TV Stániłław Zákliká połoyźł fwé kołci/ Nie tylko z przodków fwoich/ lecz y z fwey

dzielnoci Dobrze znaczny *KochFr* 86; *WerGośc* 224; *ArtKanc* N11v; *GórnRozm* E4v; *Paprup* Dv; *OrzJan* 46, 61; *SarnStat* 779, 1018, 1060, 1190; Stárożytną zacnością domu/ wławnymi y przodkow fwych cnotami ozdobionemu Szłáchćicowi Polłkiemu: Iego Mści Pánu/ Pánu STANISLAWOWI WOISLAWSKIEMV, [...] memu Miłóściwemv Pánu y dobrodzieiowi. *KlonFlis* A2.

W połączeniu z imieniem przodka lub nazwą etniczną [w tym: imię (nazwa) + przodek (28), przodek + imię (nazwa) (16)] (44): *LibLeg* 7/40v; Rzymyánye też chcąc íye Grekom obmowić s przodká fwego Romulufá ktorego oni myeli zá bękartá/ ćwyerdzili to mocnye/ żeby myał był mieć oycá Marlá. *GliczKsiąż* B5v; *OrzList* e2v, e3; *RejZwierz* 85v; *BibRadz Deut* 9/5; [*Jeroboam*] pánował nád dziełiącą pokolenim przykładem przodká fwego drugiego Ieroboámá fyná Nábátowego *BielKron* 87v; Wapowłki piłze/ iż fą wezwáni Słowiánie náfzy przodkowie od ieżiorá Słowionego ktore ieft w Moskwi. *BielKron* 336v, 130, 291, 292v, 297v, 335 (10); *RejZwierz* 267v; Anákim obrzymowie bjli od Enáká przodká ták názwáni. *BudBib* I 97b marg; *SkarJedn* 28; ANzelmus S. Włochá oycá á mátkę Burgundyikę w mieście Auguście ná gránicy Longobárdyey/ przodki miał. *SkarŻyw* 331; A pytáiąc fię [*Mojżesz*] o rodzái u fwym/ dowiedział fię prawdy/ iż był rodu tego ktory [...] czeka Mefyalfá obiecánego przodkom ich/ Abráhámowi/ Izáákowi/ y Iákobowi wielkim fługom Bożym. *SkarŻyw* 478, 478, 491; *ZapKościer* 1587/73v; O Gotach/ Getach y Gepidach przodkach Litewfkich/ y Sławańfkich/ Rozdział trzeći. *StryjKron* 31; á zá tę dziełność Gotard Grábiá przodek Vcháńfkich doftał Służewá álbo Słuchowá ze wzyftkimi wolnościami wołóści okolicznych *StryjKron* 205; Xiążę Olelko Włodimirowic Xiążąt Słuckich przodek *StryjKron* 517 marg, 16 [2 r.], 31 [2 r.], 46, 81, 355 [2 r.] (16); Boć nie tylko Auguftyń [...] miefzańcem był/ z oycá pogániná á mátki Chriftyánki: [...] iáko piłze *Platina* ále [...] y Boos przodek Chriftufá Iezufá/ z Sálmoná Zydá á Ráchawy pogánki *CzechEp* 64; *LatHar* 327; *KlonKr* Av; *CiekPotr* 48.

W połączeniach szeregowych (8): *LibLeg* 11/169v; Ale w tych Dyabli fą/ [...] ktorzy háńbią przodki/ dzieły/ y oyce íwe zmárłe. *OrzList* d4v; *WierKróc* B; A ták wymowki żadney z przodkow fwych y z tey záłtárzáłóści y dawności mieć [*narodzie ruski*] nie możełz. *SkarJedn* 356, A*v, 351; *OrzJan* 26. Cf »za przodkow«.

W przeciwstawieniach: »przodek ... potomek (15), syn« (16): y owfzem wiele linow naydzie mędrfzych y fprawnieyfzych daleko w mnogich rzeczach, niż byli taci przodkowie ich. *BielŻywGlab nlb* 8; *RejPs* 68v, 114; [*posłowie mówili do senatorów*] targować o to z nami raczycie, cośmy wszyscy tak w cale potomkom swym zachować powinni, jako nam przodkowie naszymy raz od przodkow swych podane wiernie dochowali. *DiarDop* 118; Przodek niewiem iáki był/ lecz potomká prawie/ Mogłby wławnie zádkiem zwác ná káżdey rofprawie. *RejWiz* 97; *RejZwierz* 62v; *OrzRozm* M2v; Per manus tradere, Ieden drugiemu podác od przodków wziác á potomkóm podác. *Mqcz* 209a; *OrzQuin* Hv; *RejZwierz* 219v; *WujJud* 194; *MycPrz* I B3; A ták ktoż zá to ma/ żeby słáchetność ábo zacność przodkow ná potomki po krwi miałá przychodzić? *ModrzBaz* 42, [41]; *KochCz* A4; *StryjKron* A; [*SzczerbSpecSax* 86 (Linde)].

W porównaniach (2): (*nagł*) Stádnicy. (–) TYch przodkowie w fwych cnotach/ by Anyeli byli/ Aleć y potomkowie/ ífcie nie zelżyli. *RejZwierz* 62v; *OrzRozm* E.

W charakterystycznych połączeniach: przodkowie bogaci, chciwi sławy, cni (5), cnotliwi (3), dobrzy (3), dzielni, majętni, mężni (3), mili (6), najpewniejszy, nędzni, pamięci godni, pobożni (4), ućciwi (2), waleczni, zesli [= zmarli] (2), złośliwi, zmarli (umarli) (4), znaczni; przodkowie bogobojność, chluba (3), cnota(y) (8), cuda, ćwiczenia, dekretały, dzieje (4), głupstwo, godność, groby (2), grzech(y) (5), herb(y) (2), imiona (5), jedność, kości (2), krew (3), męstwo (6), nabożeństwo, nadanie, niedowiarstwo, nieposłuszeństwo (2), ofiara, pierścień, początek, poćciwość (2), podanie (2), pokuta, porządek, posłuszeństwo, postanowienie, postępek (6), powaga, powieści, praca, prawa(-o) (4), prostota (2), przeklecie, przygody (2), przykłady, przysięgi, siła, sprawy (18), stałość, stan, stateczność, stolec, stolica, śmiałość, śmierć, tor, ubóstwo, upadek, upor, ustawy (5), wiek, wola, występki (2), wywód, zachowanie (3), zakazanie, zasługi, zdanie, zgrzeszenie (4), złości (6), znaki, życzliwość; od przodkowie postanowiony, podanie (2), podany, założony; z przodkowie narodzony (2), poczęty (2); przodkowie bronić, być pewien, domacać się, dorosć, dzierżyć się, torem iść, odchodzić, zapomnieć, zdobić, nie zelżyć, zosta(wo)wać (2); od przodkowie odstrzelić się; z przodkowie zalecać się; przodkowie błogosławić, być ozdobą, służyć, zażrzeć (4); przodki hańbić (2), nauczyć, pochwalać, potępiać, przerownać, prześć [czym], przewyciężyć, ścigać (2), umiłowac; na przodki narzekać, pamiętać, pomnieć, wspominać (2); między przodki kłaść; przodkami się chlubić, wymawiać się (2); z przodki (po)rownać (2), zgadzać się; przy przodkach zostać; w przodkach utracić [co], wziąć [co].

Zwroty: [»[kogo] za przodka brać«: gdy liczą przodki swoje/ a nie ftanie im iuz nikogo oświeconego/ ani ialnie wielmożnego/ ani sławnego/ to oni bogá którego za przodka swego biorą/ y wdzieraią sie w bostwo/ aby tym wietzemi ludzióm sie zdáli. *SenekaGórń* 150.]

»z przodkowie, od przodkowie mieć« [szyk zmienny] (2;2): *SkarJedn* 369; *KochOdpr* A3v; Wielka chłubá zaprawdę/ komu to Bóg dáie/ Ze czego z przodków niéma/ sam przez sie doftaie *KochFrag* 42; Herby/ których używać nie była nam rzecz zwykła za przeciwnym zwyczajem który v nas był/ dla oznaczenia imienia/ Tytułu/ y Szlachectwa nálezego od Pánów Szlachty y Przełożonych/ który od przodków swych máia/ wzięliśmy [*Proceribus suis ordine geniturae contraxerunt recipimus JanStat* 756] *SarnStat* 998.

»przodki naśladować; naśladowanie, nienaśladowający przodkowie« [szyk zmienny] (4;1:1): *BielŻywGlab nlb* 15; Przypatrzmyż sie iuz temu iesli celujemy Przodki swe w powinnościach iák nálládujemy *WierKróc* A3; *SkarJedn* 354; [*Mojżesz*] zápalil się gorąco do náśládowania przodkowie swoich. *SkarŻyw* 478; *Paprup* I; Degener – Wirodek, przotkowie nienaśladowający. *Calep* 298a.

»pość z [jakich] przodkowie« [szyk zmienny] (4): Iáko pózli s przodkowie swoich [*kniaz moskiewski, litewski i król polski*] ták ná piśmie máia *BielKron* 427; *CzechEp* 302, 306; *PowodPr* 49.

»nie wydać przodka(-ow)« = *nie być gorszym od przodków* [szyk zmienny] (7): (*nagł*) *Woyciech/ Ian Herbortowie*. (–) [...] Nie wydádzą przodkowie swych męftwem baczę dobrze *Paprupan* M3v, E2, Ee3; *KochJez* A4; *KlonKr* Av, A3v; Nie wydam swych przodkowie: za Rzeczpołolitą Vpádnę ofiarą/ da Bog/ známienitą. *SzarzRyt* C2.

»od przodkowie wyrodzić (a. odrodzić) się; wyrodkowie przodkowie, od przodkowie« (2;2:1): *BielKron* 198v; ieden z niepocćiwych sie rodzicow vrodziwży/ przymawiał pocćiwemu człowiekowi mowiacz/ Bárzożes sie ty [...] od onych sławnych twoich przodkowie odrodził *GórńDworz* S; *WierKróc*

B; *OrzJan* 42; chcemyli nie być wyrodkami mężnych y ławnych przodkow swoich/ [...] Trzebá [...] *VotSzl* Bv.

»od przodkow wziąć, brać, przyjąć; wziąć przez przodki« = *a maioribus accipere* *Modrz* [szyk zmienny] (10:1:1;1): Wam rádiemy aby wiare ktorącie od náleznych przodkow wzięli [*a nostris antecessoribus accepistis*] zupełnie chowáli *HistAl* D7v; *KromRozm III* L5v; *DiarDop* 111; *Mqcz* 209a; łamę tylko tę chuc wżczepił w ferce mé [*Bóg*] [...] abym przeciwko Kácérzom brónił/ wedle możności łwéy/ com od Przodków łwych miłych wzięł *OrzQuin* G4v, L2, X4v; *BiałKat* 386; *ModrzBaz* [41]; *SkarŻyw* 58, 269; Lecż to cudze á nie nález co łię od przodkow bierze/ bo to tylko człowieka godnego czyni zálecenia/ co łam dobrego y pocżciwego łpráwuie. *WysKaz* 40; *JanNKar* C.

Wyrażenia: »przodek cielesny« (1): Abowiem ieliby wzywánie to duchowne Chriřtá Páná nie miało być vtwierdzone/ onym wzywánim cíeleśnym przodkow iego/ [...] tedyby [...] łie dáremne pokazały wżyřtkie inřze figury/ ktore Chriřtułá Páná w onych przodkach iego cíeleśnych známionowały *CzechRozm* 193.

»dawni (dawniejszy), staradawni przodkowie« [szyk 4:4] (6:2): Turek mocz drapieżny tego řwiátá/ o ktorym przodkowie dawni nález ledwe łtycháli. *BiałKaz* H3; *NiemObr* 70; *GórnRozm* D2v; *KochFrag* 42. *Cf* »z przodkow dawnych«.

»gniazdo przodkow« (1): A iákożby nas nie miał być wřtyd/ ielibychmy łie wyrodzili z onego ławnego/ łzczyrego/ á ná wřzem poćciwego gniazdá przodkow swoich? *RejZwierc* 268.

»krewni przodkowie« (1): DZielność w Rycerřkich łpráwach da Bog iá [godny człowiek] mieć będzie [...] Nie mieńiáć łie w łwych łpráwach iak krewni przodkowie Ktorzy záwřze łużyli tey Koronie práwie. *MycPrz* I A2v.

»narod [= ród] przodkow« (2): *RejZwierc* 52; łynu moy [...] wezmi żonę znarodu przodkow twoich [*de semine patrum tuorum*] y nie poymu y łobie żony obcey *BudBib* *Tob* 4/13.

»obyczaj(e) (a. zwyczaj(e)) przodkow« = *mos patrum a. maiorum* *Modrz* [szyk 8:3] (11): *KromRozm I* A3v; *KromRozm III* L4v; *OrzRozm* T2v; More maiorum, Wedle obczáyów przodków náleznych. *Mqcz* 233b; *PaprPan* Ff; *ModrzBaz* 5, 40v; Atoli wátpić w tym nie trzebá/ żeřcie (iáko ia wiem) dáleko od obczáiów przodkow wářnych odstápiłi. *GórnRozm* L2; *SarnStat* 122; Te rzeczy mnie łzy z oczu moich wyciskáią, [...] Iżem dawniey nie pořzedł zá łtářzymi łwymi: Bo cí przodkow łwych łpráwy, obczáie, práwá Chwałá *CiekPotr* 20, 77.

»przodek pierwszy« = *protoplasta* (1): Iam ielth pan vyelky kthory wřiřthkyem łvdziem drogá wkazuyá [...] Náł przodek pyerwřly Sultan Bayazyd, yego řzyn, sultan Selym, ayam thełł yego łřyn. Sultan Suleyman. *LibLeg* 7/40v.

»pirwszy przodkowie« = *wcześniejsze pokolenia* [szyk 2:1] (3): *RejZwierc* 57; Abowiem byř niemiał przed oczymá łwemi áni řadnych przykłádów narodow pořthronnych/ áłbo onych zacnych/ dzielnych/ á łpráwnych pirwřzych przodkow náleznych/ tedy dořyc mář ławnych á rozwařnych przykłádów przodkow łwych/ onych zacnych Polakow swoich *RejZwierc* 267v, 112v.

[»podły [= niskiego stanu] przodek«: Ieden oyćiec wřyřtkich nas ielth/ á idáć wřpák do przeřłżnych czářów/ to przez zacné/ to przez podłé przodki nálezé/ tám łie ořtáć wřyřcy muřimy/ gđzie ielth nář przodek piérwřzy. *SenekaGórn* 150 (*Linde*).]

»potomkowie przodków« (5): *RejPs* 135, 217; iefli mu sie pokazecie nie piwem Polkiem iako on nas zowie/ nie wirodkami ani Ciframi ale prawdziwemi potumki przodkow wałzich. *Paprup* K; *SarnStat* 5 [2 r.].

»prawi przodkowie, prawdziwy przodek« (2:1): Bowiem mnodzi ludzie á zwłafzcza gminu polpolitego tak sie domnimaia, iakoby ociec abo matka ktorzy nas na fwiat wypuścili byli prawi przodkowie nafzi. *BielŻywGlab nlb* 8, *nlb* 15; A tum ty Dowody iedno dla tego teraz przytoczył/ aby ci ktorzy nieczytáli więcey/ tylko Bucolica Virgilij/ wiedzieć mogli z pracowitego zawodu náfzego/ o prawdziwym przodku Litewkim *StryjKron* 59.

»przodkow przodek« (1): Patriarcha. Naywyfzłzy ociec [!]/ álbo/ przodków náfzych przodek. *Mącz* 15a.

»przykład, wzor przodków« [*szyk* 8:2] (9:1): *DiarDop* 107; *BielKron* 87v; Miey że mi fię do zbroie zaraz/ fynu miły. A przykładem przodkow fwych fzukay fławy mieczem *KochSat* C2; *RejZwierc* 112v; Przykłady przodkow náfzych ácz fą wáfne/ wáfzákże nie wfzytkich náfłádowáf mamy. *CzechRozm* **4, 244v; *KochFr* 123; *ActReg* 24; *OrzJan* 45; Aby pány krole fwoie ná wzor przodkow fwoich wiernie czćili/ y onym polufzeńftwo oddawáli *SkarKaz*)(2v.

»sława przodkow; sławni (a. przesławni), sławnej pamięci przodkowie; sławny przodek« [*szyk* 22:6] (14;12:1;1): Niedáy bluźnić Bogá żywego/ w przodkách fwoich/ áni fławy ich dopufzczay deptác. *OrzList* e2v; *VHrowieccy* ci idą/ z narodu Greckiego/ Ksiązę Hurká fławnego/ mieli przodká fwego. *RejZwierc* 85v; *OrzRozm* N3v; á cnotliwego/ y mądrego tego ia chcę rozumieć/ który by godzien był/ być Krolem: to ieft ftárożytnego domu páná/ fkłonnego ku cnozie s przyrodzenia/ y ze fławney pámięci/ przodkow fwoich *GórnDworz* Gg4, S; *RejZwierc* A2, 210, 268; *MycPrz* I C3; *WierKróc* Av; *StryjWjaz* Av; Bo ci młodzi fwoię myfl ná tym záładzili/ Aby fławy przodkow fwych nic nie wfzczyrbili/ Owfzeki iey popráfwić ieft thák gotow káfdy *Paprup* D3, E3; *SkarJedn* A6v; Nietrwoźcie fię wfpomnicie ná fwych przodkow fławę/ Ktorzy Rusaki fiekli/ iák chłop kofłá trawę. *StryjKron* 230; *KochJez* A4, B4v; á ony [*dzieci*] nie tylko we złoćie Albo w fzerokich wfłofciách/ ále téz y w cnoćie/ Y w fpráfách fławnych fwoich przodków niech dźidźiczá *KochEpit* A4; *KochFr* 121; *WerGość* 224; *Paprup* K; *KochFrag* 42; *SarnStat* 5; *KlonKr* F4; dla obrony y fławy iey [*ojczyzny*]/ nie cięzfko było Wizimirowi Książęciu Polkiemu/ z męznymi y fławnymi przodkami nafzymi [...] przez morze do Dániey pływáf/ y Duńczyki kroćić. *VotSzl* B, A4v, Bv; *CiekPotr* 52; [*SenekaGórn* 150].

»starzy (a. starszy), starożytni przodkowie« = *maiores* *Mącz*, *Modrz* [*szyk* 7:4] (10:1): *Mącz* 204d; A iż thez v ftárych przodków náfzych kładźienie rąk było vpominkiem y znákkiem przymiérza álbo iednánia: przetóz téz [...] *BiałKat* 375v; Iż oni ftárfzy przodkowie ich [*Żydów*]/ lepiej o tym Iákobowym prorocctwie [...] rozumieli/ y wfławniey ie wykłádáli niż teráfznieyfzy żydowie *CzechRozm* 167, 30 *marg*; *ModrzBaz* [41]; *SkarJedn* 31, 159; *CzechEp* 137; *ReszPrz* 96 *marg*; *ActReg* 129. Cf »za starych przodków«.

»ślachetność, ślachećstwo, krew ślachecka przodków« = *nobilitas maiorum* *Modrz* (3:1:1): Lecź iáko bogáfctwá mnie dobrym nieczyniá/ ták téz ślachećstwo przodkow nieczyni ze mnie śláchćcía *ModrzBaz* [41]v; Coź tedy ináfzego te Herby fpráfwiá/ iedno iż nas obowięzuiá/ abyfmy śláchetności przodkow náfzych náśládowáli *ModrzBaz* 42, [41]v, 42 [2 r.]

»święci przodkowie« [szyk 11:5] (16): Przodkowie náfzy oni fwięci/ nie máiac áni piłmá/ áni żadnego vpominánia/ áni praw żadnych wftáwionych ná fię/ tylko ták s przyrodzoney cnoty fwoiej/ pátrż iáko pięknie/ trzeźwie/ pobożnie/ á ná wżem pomiernie żyli *RejZwierc* 60 [*idem WerGość*] A6v, 69v [2 r.], 82v; *StryjWjaz* Av; *CzechRozm* 23; *SkarJedn* 159, 369, 371; Ználic z łáski Bożey święci oni przodkowie náfzy Bogá iednego *ReszPrz* 97, 95 [2 r.]; *WerGość* 262; [*do Maryi*] y dałz mu imię *IESVS*/ czym dogodziłz Woléy Bożéy. Bóg zásię ílcząc łowo fwoie/ Któré świátu obiáwił/ przez święté przodki twoie: Chce dáć fynowi twému Máyeftat Królewki/ Dawidá oycá iego *SiebRozmyśl* F3; *PaxLiz* A3.

»przodkow tradycyje« (2): *SarnStat* 122; Przodkow pobożnych tradycie iáko Pan bog pochwała. *Ieremi(asz)* 35. *PowodPr* 43 marg.

»wiara przodkow« (6): [*król Zygmunt do córki swojej Jadwigi*] yłz wyara przodkow náfzych y fachowane yednoſczy wkoſczyelye fwyetym bylo fawłzdy panv bogu myelo y zborv krzeſczyanłzkiemv pozyteczno. *LibLeg* 8/133; *KromRozm I* A3v, A4; tákeś nam to Poſwiáćánié odpráwił/ żeś y nas w łtárádawnéy wierze Przodków náfzych potwiérdził/ y Kácérłką niepráwość przed oczymá náfzymi wyftáwiłeś *OrzQuin* O2, H; *SkarŻyw* 358.

»przodkowie wielcy« [szyk 1:1] (2): *SkarJedn* A5v; Przodkowie náfzy znaczni y wielcy z ktorych ławę mamy przed Bogiem y ludzmi/ łá święci Boży/ powinni náfzy y krwią łpoieni známi. *SkarŻyw* A3v.

»zacni przodkowie; zacność przodkow« = *maiorum claritas a. nobilitas a. splendor* *Modrz* [szyk 22:6] (19;9): *RejWiz* 3, 97v, 98, 99v; Niechcę ich [*Ostrorogów*] nic cukrowáć/ ich przodki zacnemi/ Kiedy fie łámi zdobia/ obyczáymi fwemi. *RejZwierc* 55, 79v; *RejPos* 253; Abowiem ná tych trzech rzeczách ten nazacniełzy klenot [*tj. ślachećtwo*] należy/ ná zacności narodu zacnych przodkow fwoich/ ná rołtropnym ćwiczeniu/ á tho nawięcey/ gdy tho íeſzcze ktemu wſzytko ozdobnie á s pięknemi przyłthoynoſćiami vmie ná łobie okázáć. *RejZwierc* 52, 18v, 82v, 210, 267v [2 r.]; Ma to [*dowcip tj. rozum*] ten [*Mikołaj Wolski*] s przyrodzenia z zacnych przodkow fwoich *PaprPan* G2v, O3, Aa3, Cc4; á ktorzi fię przodkow fwych zacnościá niemogá ozdobić/ ci fię niech łtáráią/ áby fię włáfná fwoią cnotá zdobili y zacnemi czynili *ModrzBaz* 74v, [41], 42; *SkarJedn* A6v; Ktemu łromotá íełt wielka/ gdy kto zacne przodki ma á łpraw ich nie íełt świádom: chlubi fie á niewie czym *SkarŻyw* A3v; *KochJez* A4v; *KochEpit* A3; *OrzJan* 42; Íż w tym [*w przyjęciu konfederacji*] záłzłó zákazánié pobożnych/ cnotliwych/ y zacnych przodkow náfzych łłáchćicow Polłkich. *PowodPr* 43, 49; *RybWit* A2v; [*SenekaGórn* 150 (*Linde*)].

»znamienici przodkowie« (1): Pitam was [...] przíftalo li to [*branie jurgieltów za popieranie złego kandydata na króla*] wam łinom tak znamienitich przodkow *PaprUp* I2v.

»przodek po żonie« (1): [*kniaź Michał Gliński*] Kijowłkiey Stolicy/ iáko vdzielnego Xięłtwá [*przynależnej*] przedtym Włodimirzowi Olgierdowicu Xiáżát Słuckich przodkowi po żonie lub práwem lub woyná dochodzić mogł. *StryjKron* 712.

Szeregi: »przodkowie abo domy« (1): Niech fię niedawa Krol/ ábo ten komu to łtáránié należy/ tym herbom/ dymowi podobnym/ łtárożytnych przodkow ábo domow/ ołzukáć [*fumosis tantum maiorum imaginibus imponi*] *ModrzBaz* [41].

»przodkowie i krew [czyja]« (1): Nád przodki y krew iego [św. Józefa] nic zacnieyżego być nie może. *SkarŻyw* 241.

»narod i przodkowie« (1): Krol wálf/ rządźiciel/ y opátrzyciel was/ ktorego narod y przodkowie wá [lege: wam] łto ośmdzieśiát y siedm lat rokázowáli. *BiałKaz* H2v.

»ociec i (albo) przodek« (2): *ActReg* 26; Pozew do gotowégo pozwu po śmierci oycá álbo którégokolwiek przodká [*patris, fratris, vel cuiuscunque antecessoris mortui JanStat* 536], którému iefcze nie przypadł był rok. *SarnStat* 1245. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r., Jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu 2 r.*]

»i przodkowie, i potomstwo« (1): Wielka chłubá záprawdę/ komu to Bóg dáie/ Ze czego z przodków niéma/ łam przez łię doftáie: A śwá cnotá ták świeci/ że y przodki dawné Rozświéca/ y potomłtwu imię czyni łławné. *KochFrag* 42.

»przodkowie a powinowaci« (1): miła Elźbieto [...] czemu nie miánuiefz dzyeciátká imieniem zwykłem przodków á powinowátých twoich. *RejPos* 297.

»przodkowie (przodek), (i, a, albo) rodzicy (rodzic, rodziciel)« [szyk 4:4] (8): *LibLeg* 11/183v; *KwiatKsiqz* M3v; Abowiem ták póspolície bywa/ iż y łynowie chcą być rodzicom y przodkom łwoim [*parentum et maiorum suorum*] podobni *ModrzBaz* [41]; *Calep* [755]b; náuczá y łyny łwe [*patriarcha Jakub*]/ áby wzywáli imieniá iego/ y imion zmárłych przodków y rodzicielow iego/ Abrahámá y Izááká. *LatHar* 327; *SarnStat* 987; *PowodPr* 49. Cf »za przodków i rodziców«. [*Ponadto jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu 1 r.*]

»przodkowie i starodawność« (1): Ruś przodkámi łię łwymi/ y łtárodawnoścíá wymáwiác od iedności niemoże. *SkarJedn* [d9]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

Jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu dwu lub wieloczłónowym: » ... i (albo) (wszyscy) inszy (i(n)ni) przodkowie (inny przodek)« (6): Bowiem niemáłá czełć Iákob y yni przodkowie náłfy odzierzeli/ iż wydáli náukę łłufłnego żywotá potomkom łwoiem *RejPs* 114; *OrzRozm* M4v; Parentes, Rodźicy y włźiłcy ynłzy przodkowie z práwey liniey pochodzáczy aż do prádźiádów/ náłzy łtárfzy. *Mqcz* 278c; thedyć iefcže nie to práwe łłáchełtwo/ [...] iż łygnet z iákim herbem ná páłcu nośi/ [...] álbo iż łie chłubi dziády/ prádźády [!]/ álbo inszemi przodki łwemi *RejZwierc* 52; (*nagł*) Gdyby oyciec álbo inny przodek wkroczywłzy w práwo: álbo nápiławłzy rok, álbo zdawłzy pozwánégo vmárl, álbo połt arełtum. (–) *SarnStat* 1245, 374.

Wyrażenia przyimkowe: »u przodków« = *w czasach przodków* (1): Bo ták náyduiemy/ że też y oni ktorzy v przodków náłzych pokutowáli/ łpowiedáli łie przed Świętymi grzechow łwoich. *WujJud* 83v.

»według przodków« = *jak przodkowie* (2): obiecali dołyc czynić rokázaniu iego [cesarza] á záchowác łie według przodków łwoich. *BielKron* 200, 200v.

»z przodków« = *od (czasów) przodków; de maioribus PolAnt; a maioribus Modrz; a progenitoribus Vulg* (40): Iakom ia nyerabył drew w dierzawie łego M-czi pana pothcomorzege Marczińa Volskyego łedno w oycziznye swey ktorám sprzothków swich zatrzymał i ktoreyem w poziwanyv bil s przothkj swemy *ZapWar* 1546 nr 2620 [*idem*] 1546 nr 2619; *LibLeg* 11/170v; *SeklKat* A2; *DiarDop* 100, 102; *RejFig* Cc7v; OPaleńłkie ty s przodków/ zá łkápé miéwáli/ Aleby tym dzyłiefzym/ w tym krzywdę dzyáłáli. *RejZwierc* 70v; *OrzRozm* R4v; náuczyl [Józef] bráciá/ gdy ich będye pytał Krol

około iakiego sie obieraią gośpodárftwá/ áby rzekli/ iestefmy páfterze owiec s przodkow swoich [Vulg Gen 46/34] *BielKron* 18; A bowiem [Litwini] chwalili s przodkow swych za Bogá ledá co/ ogień/ węże/ láfy/ Słońce. *BielKron* 382, 296, 355v, 407v; Patre clarissimo natus, Maioribus praeclarus, Znamienity/ Ofobliwy z przodków swych. *Mącz* 55d; PRzyrodzenie násze mdłe/ á iefzcze iáko iuż o tym wielekroć słuchamy/ z onych przodkow nászych grzechem á gniewem Páńfkim zárázone *RejPos* 352; *BudBib Esth* 14/5; TYm [Podoleckim] wiedz s przodkow nie zefzło nic ná dobrej sławie *PaprPan* N3v, F4v, X4v; *ModrzBaz* 32; Lecz to wiefzta/ gdy kto iest z przodków téy zacności/ Zeby mógł sławnym bydz zwan/ y króm swéy dziełności: A záś ták żyje/ że téż króm przodków swych sławy/ Mogłby záwždy bydz znacznym prze swé tylko spráwy. *KochFrag* 42; *SkarŻyw* 269; *PaprUp* K3v; zem nieiest mei Iuris ale dawnym sługá tegodemu zprzodkowswych *ActReg* 159; Dżiękuię Bogu ktoremu służę z przodkow (*marg*) moich. L.S. (-) w czyfłym sumnieniu/ iż bez przefłanku ciebie wfpominam w prósbách moich *WujNT* 2.Tim 1/3; *SarnStat* 1024; *PowodPr* 5, 36, 62; TTwoie sny miedzy wżemi Pánów Cernych domie/ Spráwy z przodkow pochodząc słynęły wiadomie. *PaxLiz ktv*; [*BielKron* 1551 145v].

~ *Połączenia*: »jeszcze z przodkow« (1): STAn to zdawná iest wżięty iefzcze zdawnych przodkow Gdyż w tym domu nie było ni żadnych wyrodkow *MycPrz* I A2v.

»napierwej z przodkow« (1):Wyfzli oni [Cyganie] napierwey sprzodkow swych z Afryki przed głodem skráginy Cyrenáiki *BielKron* 262.

Wyrażenie: »z przodkow dawnych, staradawnych« [szyk 2:2] (2:2): żadny nie może práwie przywłażczyć fobie kráiny z dawności włafney/ w ktorey by z przodkow swych stáradawnych nie odmienny był. *BielKron* 335v; *MycPrz* I A2v; A ten mąż ná koniu/ ktorego zowá Pogonia/ Herb Wielkiego X. Litewskiego włafny z stáradawnych przodkow kleynot tego Książęciá zacnego/ co znaczy? *WysKaz* 45; *PowodPr* 61.

Szeregi: »z przodkow i do tego czasu« (3): Ku temu téż obiecuiemy/ y powinni będziemy wżech przerzeczonych Książát ziemie Kiiowfkiéy obywatelów y potomków ich/ [...] w ich stáradawnéy czci y doftoyności/ iáko z przodków swoich y do tego czáfu byli záchowác *SarnStat* 1062 [*podobnie* (2)] 115, 1192.

»z dawna i z przodkow« (1): TEn [Leśniowski] práwie z Duchem swiętym/ vprzeymie chce znowá Bo go z dawná Gołábkim/ ták y s przodkow zowá. *RejZwierz* 82. ~

»za przodkow« (11): *LibLeg* 8/133; tákże zá nászych przodkow/ Káplán klękał przed Ołtarzem/ á Krol klękał przed Káplánem *OrzRozm* D3; *BielKron* 244, 401; Widzę że sie szkodliwíza z stálá dżiś odmiáná/ Ktora zá Przodkow wáfzych byłá niesłýcháná. *Prot* A2; *MycPrz* II A2, C4; *KochOdpr* C; *WujNT* 114.

~ *Wyrażenie*: »za starych przodkow« (1): IEdnego [...] roku zá stárych przodkow nászych námnożyło się beło wilkow bárzo wielka wielkość w ziemi iedney *CzahTr* D3.

Szereg: »za przodkow i rodzicow« (1): Zá przodkow y rodzicow nászych, y zá nászych Iuż téż dawnieyfzych czáfów, bogáta szláchciánká, Dofyc miálá gdy wżięlá od rodzicow swoich Parę pektoralikow, á choć ieden krzyżyk *CiekPotr* 29. ~

W przen (4) : O niešťczęfne Ieruzalem á mizerny Ńwiecie thych dzifiefyűych czałow náűyűh/ przecz fie nie karzeűű tym nędźnym vpadkiem przodkow Ńwoich? *RejPos* 197v, 198; y Rzeczűpoűpolita Ńpodűiewa Ńie tychűe owocow cnoty/ ktore od przodkow wűieűá/ od potomkow táűűe wűiaű. *ModrzBaz* [41]; Ale iűeű nieűűczęűna corko Bábilonűka [tj. *űlawna Polsko*] puűűilá po wielkiefy cűűeűi nity tego wűyűkowánia Ńwego/ [...] táű iű w tobie nie náűduie fie iáko w przodkach twoich/ iedenűe P.Bog wodz twoy/ ále Bálűwani rozmáűyűch á niezlicűonych Sekt: tedy teű/ [...] *PowodPr* 5.

Przen (6) : (*nagű*) Kátárűyna Krolowa dzifiefyűa. (-) CEűárűa Oycá miáűá/ á Striyá drugiefyűo/ [...] Lecű nazacniefyűy przodek/ cnotá s pocűciwoűcia/ Ktorych tá pání Ńtrzeűe/ zá wielką pilnoűcia. *Rejűwierz* 49.

a) *O zwierűetach (4)* : Bo miáűi teű pan Dudek/ záwűűdy przodká pűűrego/ A wűűdy nadobnie Ńmierűi/ vrodźonoű iego. *Rejűwierz* 85v; Cűerwie [*bykorodnych pűűczół*] ktore cíaűo woűu robotnego toczá/ W pűowe Ńie Ńkrzyűűá obűoczá. Wiűe iáko byű robotnikiem/ on przodek rogáűy/ Táű teű roy/ z prace bogáűy. *Klonűűal* C2v, C3; A kiedy iuű podroűűá oni wyrodűkowie [tj. *pűűklęűa kukuűcze w cudzym gnieűűdzie*]: Właűnie Ńie táű obchodűá/ iáko y przodűkowie. Krwie y gniazűá onego dűziateczűi rodźone Szárpaia/ wyűymáia pásierűięűá one. *KlonWor* 61.

b) *O roűlinie (1)* : ktore [*ziarno*]/ wűáűnoű á moc teű/ ktorá od przodká Ńwego pűűwűűego ziárná wűieűo/ podáie temu ziárnu/ ktore wypuűűcza s fiebie *GórűDworz* D2.

a. *O Adamie i Ewie (38)* : *Mącz* 283c; Ono Ńobie wűpomni co [*smok, tj. szatan*] mowűű przodűkom náűym w Ráiu: Cűemuű fie tego Bogá táű boicief? *RejAp* 110v, 45, 100, 167; Pan zá wyűűűekiem przodká náűűe⁸⁰ táű ná tym Ńwiecie nędźnim poűűánowűű racűyű/ ábyűhmy w pocief cűoűá Ńwego Ńűukáli chlebá Ńwego *RejPos* 71, 2, 15v, 16v, 32, [77]v (17); Abowiem przyrodźenie cűűowiefűe przyűűonne iefűh ku boiaűűni iefűcze z onego przeűűhráűu w Ráiu przodká náűűego/ gűűy fie ze wűyűűkimi przypadki iego rodźimy. *Rejűwierc* 78v; Żywot pűűwűűych rodźicow náűűych Iádámá y Iáwy/ ná dűiefy cűűeűi rozdzielony. Pűűwűűa o Ńűworzeniu Ńwiáűá y dárách Ńktoremi P. Bog przodki náűűe w Ráiu poűűawűű/ y o grűeűu y vpadku ich *Skarűűyw* 257, 260 [2 r.], 261, 262 [3 r.]; *WerGoű* 210.

Zwrot: »z jednego przodka iűű« (1): A iefűby fie to táű niáűo [!]/ [...] iű w káűűdey rzecűy iefűh oná Ńkryűha moc/ á wűáűnoű pűűwűűianego ziárná: toűbyűmy wűyűűcy iednácy byű muűiefi/ gűűy z iednego przodká idzieű *GórűDworz* D3.

Wyraűenia: »pűűwűűy przodűkowie, przodűkowie Jadam i Jawa« [*űzyk 1:1*] (1:1): [*űűa a uporna myűű przyűűodzi nędźnicűkowi, tj. cűűowiefűkowi*] z onef Ńkázoney á zepűűowánefy náűury iego/ ktora fie w nim záűűeűá iefűcze od pocűáűűku Ńwiáűá/ zá przeűűűapieniefy iefűcze pűűwűűych w Ráiu przodűkow iego. *RejPos* 330; *Skarűűyw* 358.

»pi(e)rűűy przodek Adam, przodek Adam, pűűwűűy przodek, [przodek pűűwűűy]« (2:1:1): *GliczKűiqű* C6; Bo Ńűuchay iáko ten dobrotűyű Pan/ iefűcze onego pűűwűűego nędźniká przodká náűűego/ w onym Ráiu roűűolűűy iego/ byű oűűwiecűű racűyű *RejPos* 337v, 138; Teűbyűmy y o Ńűworzeniu Ńwiáűá nieobefűűego/ y cűűowiefűá pűűwűűego przodká náűűego Adamá/ á Ńnadű y o Bogu y iego Przyűűazániefy/ y náűe zbáwiefűneűy żadűefy wűáűomoűűi niemiefi/ by nam byű tego Moizeűű pűűűáná z Duchá Ń. Hűűűoriá/ á potym Ezdras/ y Helűhias ná potomne cűáűy/ nie podáli *StryűKron* A; [*űenekáGórű* 150 (*Linde*)].

2. *Poprzednik* [w tym czyj (455): *pron poss* (358), *G sb i pron* (95), *ai (poss)* (2)] (467) :

a. *Poprzednik na urzędzie świeckim lub kościelnym (w odniesieniu do władców świeckich często też antenat); maior Modrz, JanStat; antecessor JanStat, Cn; praedecessor JanStat; antecursor, anteambulo, decessor, praeclamitator, praecursor, praeminister, praeventor, prodromus Cn (329)* : Namyesczv tham robylem gdzie przothkovie kxiandza opathovy hy iego conventhv smemy przothky robyły *ZapWar* [1526] nr 2454; *MiechGlab* 49; A bandzieíf go [= *baszę*] szandal y profzil thak yego przothkovye natnem myesczv na kthorem on yesth theralf bandacz nam przyaczyelmy bily dobre my thak ze by on thesz nam byl. *LibLeg* 7/36v, 6/55, 78, 159, 7/36v, 40v (12); Grzegorz S. papyez nye tylko nychcyał fye piác ábo zwác powífecnym bífkupem/ Ale fwyádífy/ iż żaden zprzodkow yego/ tego tak fproftnego przezwífká vzywác nychcyał *KromRozm III* O6v, P4v [2 r.]; iż KIM nie raczy sobie ręki zawirać, aby on dobry krolewskiem i szafować jako przodkowie jego wedle wolej swej nie miał *Diar* 36, 62; *DiarDop* 113; *GroicPorz* f4v; *KrowObr* 17v; żeś Wáfzá Krolewka Miłość po przodkoch fwych chwalebnych/ ná thych sławnych pańftwach od niego [*Boga*] ieft Krolem/ pomázańcem/ y wielkim możnym Pánem/ á wodzem ludu Bożego poftawion *BibRadz* *2; WEfpezyanus Fláwius pánował lat dzyewięć ná Cefárftwie z dobrą sławą á godnością/ [...] ktory iákmiarz wftykę vpádłą Rzeczpóspolitą nápráwił/ co iego przodkowie pokázili. *BielKron* 146; TRáiánus Vlpus Cefarz od przodká fwego vftáwiony ten napirwfzy był Cefarz cudzozyemiec *BielKron* 148v; á vczynił to Cefarz Máximilian nie nowym przykádem/ ále przodkow fwoich náfládował *BielKron* 231, 90v, 148v [2 r.], 180, 189v [2 r.], 199 (21); *OrzQuin* Lv; *WujJud* 17, 17v; Y záchowáfz W.Kr.M. tym powinność fwą poddánym fwoim/ [...] w miłóšierdżu/ tak iáko przodkowie Wáfzey Kr. M. hákúwie á miłóšciwie nam pánowác á rofkázowác bédziefz raczył. *WujJudConf* 16v; *BiałKaz* K3, L; *PapPan* V4v; Acżkolwiek ieftem niegodnym potomkiem Piotrá S. y nie takim iáko byli przodkowie moi/ Agápetus/ y Silweryus/ ktorzy tego Heretyká wykłęli/ wáfzákze tego nie vczynię. *SkarJedn* 137; Ná koniec to częgo iego [*Michała carogrockiego patriarchy*] przodkowie nigdy w odźczepieńftwie nie czynili/ począł Lácińskie kościoły y kłaftory w Konftántynopolu y w Grecyey pówác *SkarJedn* 244, 33, 105, 139, 189, 397; Dobrá Bífkupie przez przodki iego [*tj. przez poprzednich biskupów*]/ tak były zgubione y zniŹczone/ ifz y pożywienia Bífkup niemiał: á częfto Hugo S. y głód z fwemi ćierpiał. *SkarŻyw* 291, 319 [2 r.], 463; [*Ringolt Algimuntowic*] począł fię piác Wielkim Xiędzem Litewkim/ Zmodźkim/ y RuŹkim w czym inŹe przodki fwoie wftytki przewyzłzył *StryjKron* 285, 285, 395; *CzechEp* 50, 333, 340, 370 [2 r.], 411, 419; Otoż co dźiŹieyŹy pochlebcy naŹwiętfzym/ to zacny przodek Papieźow [*tj. papieź św. Grzegorz*]/ złoŹliwym názywa. *NiemObr* 61, 178; áni tego (iáko o fwey náuce Luther piŹe) z podłáwia wyrwáli/ ále fię tego od Papieźow RzymŹkich vczyli/ [...] cí záf od przodkow/ przodkowie od dawnieyŹyŹ ReszPrz 29; *ReszList* 144, 190; *KochProp* 14; Lesko Xiáze Sierackie/ bel Pan rowni tztnota y meŹtwem przodkom fwoim. *PapUp* B3v, Fv; przodkowie wáfzey Kró(lewskiej) M(iłóšci) nie pod ftrzechą leżác/ ále w polu fie potykáiac budowálic tak wielkie pańftwo. *OrzJan* 86, 3, 61, 74, 85, 97, 100; Obiáfniáiac tedy Státutá o tym przez przodki náŹe pierwey vczynioné/ vftáwuiemy: áby [...] *SarnStat* 72; á kościoły Królestwá náŹego przez przodki náŹe fá hoynie nádáné *SarnStat* 192, *3v, 3, 12, 42, 54 (59); ANNA, czorká ZYGMuntá/ ifta IAGIELLowná/

S STEFANEM Małżonkiem fwym/ Przodkom będzie równa. *KlonKr* A4v, B4; [BAizet krol Turecki nad przodki fwe fortunniejszy/ tęń wiele kroleństw krześciáńskich pobráł *BielKron* 1551 118v, 49v].

W połączeniach współrzędnych z rzeczownikiem, zaimkiem dzierżawczym lub zaimkiem osobowym [typu: kto i przodkowie (43), czyj i przodków (12), kto i z przodkami (1)] [szyk 34:22] (56): *LibLeg* 9/51v, 11/171, 185v; Mowił to pan Rej w sobotę dosyć układnie, przypominając chuć i pozwolenstwo narodu polskiego ku KIM i przodkom jego. *Diar* 61, 88; *DiarDop* 110; Owa gdyby Krol Zygmunt wstał zmartwych/ prawie by thák rzekł/ Zem áni ia/ áni przodkowie moi w tey Polfcze nie krolowali *OrzList* hv; *BielKron* 370; *RejZwierc* 194; Moskiewskiego też lekce w tym nie pokładamy/ Czułość y biegłość iego iedno rozładzamy. Ktora ieft dobrze znaczna s pobrania ziem wiele/ Gdyż ie on y s przodkami tak poliađał fmiele. *MycPrz* I [C]2v, II C2; *SkarJedn* 105, 106; Prawo kościelne każe/ áby wśprawach wielkich nic fię bez Biskupá Rzymfkiego nie stánowiło [...] Dla tego was y przodki wálże Apóstolkie męże/ Pan Bog ná wyfokim zamku poltáwił/ y wśzytki wam kościoły zlecił *SkarŻyw* 394; *ReszPrz* 31; *ActReg* 43; A ták wśzytkie po tym to státućie dániny/ dárowizny wieczné/ *feuda* álbo *lenna*, téż y przedánia náłże y przodków náłzych: [...] máią byđz y fą tym Státutem kálowané *SarnStat* 84 [*idem* 92]; Iesliby téż przez nas/ álbo przez przodki náłże komu były dobrá confiscowáné/ á potym tákowe dobrá były przez nas álbo téż przodki náłże zásię wróconé/ [...] tákowe dániny máią zoftác cále *SarnStat* 94; Formá przyśięgi Podkomorzégo. [...] ktemu księgi fwe/ y przodkow fwych/ wiernie chowác/ y w nie wpiłowác będę. *SarnStat* 458; áby Iego Królewka M. [...] wśzelákim pímm nádáné Przywileie y Prává od wśzech przodków Iego K. M. y od Iego K. M. lámégo/ z dawnych czáfów/ y od poczęcia Vniiéy/ [...] cále y nienarušzoné záchował *SarnStat* 1021 [*idem* 1023] 53, 61 [3 r.], 92, 94 [2 r.], 239 (40).

W połączeniu z tytułem lub imieniem przodka [w tym: przodek + tytuł (imię) (50), tytuł (imię) + przodek (41); z przydawką do imienia lub tytułu: świętej pamięci (16), sławnej pamięci (4), święty (2)] (91): ysz przodkowie naschi Czarzi ocziecz nasch Menlykherey Czarz brath nasch, Mahmetkyrey Czarz Dzyad nasch. Azgherey czarz. [...] do wyelkiego Cazymierza [...] wgołtzyne przyefzdzały. *LibLeg* 10/95, 6/78, 6/159, 10/95; *Diar* 74; *DiarDop* 112; *KrowObr* 233; Dárius Krol Perfki dekret Krolá Cyruflá przodká fwego/ o budowánium kościoła Bożego w cále záchowywa *Leop* 1.*Esdr* 6 arg; *BibRadz* *2; Then [Kazimierz] imo wśzytki Polfkie krole przodki fwe/ Polfkie kroleństwo gośpodárfwem/ czuynoścíá/ thákież práwy/ wśtáwy/ budowánim/ y innymi rzeczami dobrze opátrzył *BielKron* 376, 100, 185; Tám wyczytałz iákies byłą záwždy powagi ftołicá Piotrá S. á iákies v Cefarzow przodkow tego Michálá mieysce miála. *SkarJedn* 215, 106, 246; *SkarŻyw* 394; *CzechEp* 418; *NiemObr* 158; *ReszPrz* 31; [papież Grzegorz XIII] wśzytkich tą práwie pilnoścíá y czuynoścíá/ ktorą w przodkách iego/ tegoż imienia Grzegorzách Papieżách byłą/ chce Pánu Bogu pożyczák [!] *ReszHoz* 135; Wśpomni iáko Krol łáfkáwy/ Ná fwe przodki Bolesłáwy. *KmitaPsal* A3v; *ActReg* 30, 32, 97; Wśtáwiamy/ áby żadna praefcriptia [...] poczáwśzy od śmierci przodká náłżégo fławnéy pámięci Zygmuntá Auguflá/ áż do Roku od dniá koronáciéy náłżéy/ w práwie káždym nikomu nie fły. *SarnStat* 6; przychyláiąc fię do decláráciéy S. pámięci Króla Stephaná przodká náłżégo/ ná Séymie Wálnym Wárlzáwfkim w roku 1585. zá pozwoleniem wśzech stánów Koronnych wczynionéy/ onę *authoritate praefentis Conuentus* ápprobuiemy *SarnStat* 105; ACz przez święté

niegdy Króle Polkie przodki nález z ftarádawná byío vftáwiono/ [...] áby [...]. *SarnStat* 177; Téz ftoiąc przy Conftituciiéy Wielkiego Kázimiérzá Króla Przodka nálezgo vftáwiamy: iż [...] *SarnStat* 927, 11, 12, 13, 53, 59 (60); [Amurat fin Orcanow/ Helefpontu y Caliopolá dobył/ á gdy do Adrinopolá [!] ciągnął/ Lafarz przodek Despotow Serbkie y Bulgarokie Kxiążę/ záiechał mu z fwym ludem *BielKron* 1551 118v, 262v]. Cf »za przodka«.

W przeciwstawieniu: »successor ... przodek« (1): Záden fuccessor/ więtżzey władzey/ y zwierzchności/ w vrzędzie swoim przywłafzczyc łobie nie może/ nád tę/ ktorey przodek iego/ ná onym mieyfcu będąc vżywał *NiemObr* 48.

W charakterystycznych połączeniach: przodek cesarski (waszej cesarskiej miłości) (2), despotow, hospodara (2), jego (waszej) krolewskiej miłości (17), krola (2), zwierzchniego pana; przodek chwalebny, namilszy (2), pobożny, zacny (2); przodka(-ow) dekret, drogi, konstytucja (6), krolowanie, księgi (2), listy (2), łaska, miłosierdzie, nadanie(-a) (3), panowanie, postanowienie, postępek (2), prawa (2), przedanie (2), przysięga, przywileje (12), spisy, statut(y) (9), uczynki, uprzywilejowanie, ustaw(y) (5), zapisy, życzliwość; od przodka(-ow) darowany, kreowany, odsądzon, opatrzon, (po)dany (wydan(y), nadany) (22), podniesiony, pozwolony, rozdany, uczyniony, ustanowiony, ustawiony; za czasu przodkow (6); przodkom rowny; fortunniejszy nad przodki; prze przodki nadany (5), odjęty, przyzwolony (przyzwalany) (2), publikowany, uchwalony, uczyniony (3), umocniony, uprzywilejowany, utwierdzony, (wy)da(wa)ny (4), zapisany; być więtższym niż przodkowie; naśladować przodkow; przeciw przodkowi zachować się; przodkom kłaniać się, porównać (być rownym) (3), przodki przewyżżyć; wspomnieć na przodki; nad przodki słynąć; za przodka mieć; z przodki zrownąć (się) (2).

Zwroty: »nie chceć wydać przodkow« = nie chceć być gorszym od poprzedników (1): ázaż y terážnieyfy Papież/ (niechcąc ni wczym wydać przodkow fwych) nie wypráwił tákże tey łztuki/ [...] dni dżieięć vciáwłzy [tj. skróciwszy okres świąteczny o dżieięć dni]: dla ktorych téż świąt fwych pomknął *CzechEp* 381.

»od przodkow, z przodkow mieć« [szyk zmienny] (3:1): *LibLeg* 10/71, 11/28; Awłfakoz iz miałta ktore sklady mayá od przodkow náłfych łá vprzivilieiovane, [...] thęfmy odpoviedz dali radám náłfem y posłom Ziemiłkim *ComCrac* 12; A to [chcęć męczenia chrześcijan] miał [Julian Apostata] y z przodkow fwoich tyrránow *SkarŻyw* 130.

»od przodkow nie wyradzać się« [szyk zmienny] (2): Tegoż téż dnia piłáł Frydrychowi Sáłkiemv kfiążęciu [cesarz Maksymilian]/ [...] áby fie nie wyradzał od przodkow fwych/ ktoryzy byli zdawná łławni y Krześcíanie dobrzy *BielKron* 193v, 194v.

»od przodkow wziąć« [szyk zmienny] (3): á Rzeczpóspolitá wtákiem poftánowieniu/ w iákim iá był od przodkow fwoich wziął [quo a maioribus acceperat] [król Jan Olbracht] y on łam záchował/ y łwemu potomłtwu podał. *ModrzBaz* 21v; *NiemObr* 74; *Phil Q*.

Wyrażenia: »przodek najbliższy« (1): Iż z łtrony łłáwetnych Wóytá y Przyięgłych [...] próśba byłá vczynioná/ ábyłmy z wrodzonéy łczodroblivosti y łálki świętéy pámięci Naiáłnieyłżego Ksiáżećciá Páná Włádyłáwá [Jagielly] Króla Polkiego przodka nálezgo naibliżłżego y Oycá namilłżego [nostri immediati praedecessoris et genitoris charissimi *JanStat* 1016]/ liłł Párgáminowy potwiérdzenia

Przywileiu Iáfného Książęćia y páná Kázimiérzá Króla Polłkiého/ [...] [*raczyli potwierdzić*] *SarnStat* 951.

»obyczaj (a. zwyczaj) przodkow« [szyk 3:1] (4): *MetrKor* 31/621; *BielKron* 102; *CzechRozm* 81; ia zláłki Bożey Cefarz/ [...] to ná czym wietłza część oycow [synodowych] przeftanie/ wedle zwyczáiu moich przodkow/ y wedle możności świętego Cefarłtwá/ bez żadney wymowki/ bronić tego obiecuię. *SkarJedn* 289.

»pirwszy przodkowie« (1): W ten czás nád Izráelem/ Achab lyn Amrego/ Krolował człek niezbożny/ ktory wieku łwego/ Tym nawięcey nád łwoie/ pirwłze przodki łłyná/ Ze ie złóćia przechodził *HistHel* B.

»przykład przodkow (przodka)« [szyk 7:2] (9): *Diar* 114; A thu łie vcźcie á vpominaycie nędzne kfiążetá kápłáńkie/ s przykłádu tego przodka łwego [tj. *Jaira*]/ o ktorym tu Ewányeliłtá s. piłze *RejPos* 255v; *ActReg* 17, 122; MY tedy Włádyłław/ wielkim požádáním/ y przodków náłzych przykłádem [*praedecessorum nostrorum exemplo JanStat* 244]/ iáko obrońce y záchowywáćiele Praw/ Wolności/ y Przywileiów kościelnych/ y ofób iemu poddáných/ [*skazujemy*] *SarnStat* 189, 14, 48, 898, 943.

»przodkowie sławnej pamięci« [szyk 2:1] (3): obowięzuiemy łie/ iż té włzytki [...] Przywileie y Liłty przez Przodki náłże łławnéy pámięći [*per antecessores nostros piae memoriae JanStat* 18]/ á miánowicie przez Króla Iego M. Oycá náłżego łłufznie y łprawiedliwie dáné y wydáné/ mocnie á nieporuizenie dźierzéc/ [...] będziemy *SarnStat* 13 [*idem*] 164. Cf »za sławnej pamięci przodka«; cf też *W połączeniu z tytułem lub imieniem*.

»starsi przodkowie« (1): Trzeciiego dnia Cefarz połłáł liłt Senatowi łiedzácemu/ wyznawáiąc łtárłze łwoie przotki záwždy w krześciáńkiey wyerze być *BielKron* 197.

»stolec przodkow« (1): goły ktory w ręku trzymał podał mu miecz [*Marszałek Wielki Litewski królowi Aleksandrowi*]/ ktory on wziáwłzy zá dobrowolne ná Wielkie Xięłtwo y Stolec przodkow łwoich podniefienie/ Xiążetom y Pánom Litewłkim podziękował *StryjKron* 667.

»święty, świętej pamięci przodek« [szyk 4:1] (4:1): *CzechRozm* 81; WSzyłtki domy Bożé álbo Kościoły/ we włzytkich ich práwięch/ [...] ktorych zá czálów świętych Przodków náłzych Krółów Polłkich [*quibus temporibus dominorum praedecessorum nostrorum Poloniae regum JanStat* 190] y Książát vżywáli/ chcemy wcále záchowác. *SarnStat* 181 [*idem* 628, 890]; przeto ták ninieyłze vłtáwy náłże (które máią w łobie potwiérdzenie łtárych) iáko dawnieyłze włzytkie (które przez świętéy pámięći Przodki náłże Króle Polłkie iedné zá drugiemi łá dáné) [...] pozwalamy náłzą bytnością łkázuiąc/ áby ná wieki były waźné. *SarnStat* 938, 628, 890. Cf też *W połączeniu z tytułem lub imieniem*.

Szeregi: »przodek i ociec« [szyk 2:2] (4): Abi pan Voyewoda przimyerze tho. thak yako przodkowye yego y oczyecz czynly. przilzyegam łłwam vczwyerdzyl. *LibLeg* 11/171; *OrzJan* 90; My tedy Oycá y Przodka náłżego [*progenitoris, et praedecessoris nostri JanStat* 246] namilłżego włzyłtką vmyłłu náłżego vłilnością chcąc pilnie náłzłádowác/ tákowy liłt [...] pochwalamy *SarnStat* 899, 951.

»przodek albo ordynator« (1): Tertulian do Heretykow ták mowi: [...] niech okażá porzádek Biłkupow łwoich/ ták iednego zá drugim od poczátku połłępuiácych/ żeby pierwłzy on Biłkup/

ktorego z Apostołów albo z Apostołkich mężów (ktoryby iednák z Apostoły trzymał) miał przodka albo ordynatorá fwego. *WujJud* 135v.

Jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu dwuczłonowym: »... i in(n)i przodkowie« (4): A nád to/ ácz łam Oyciec nász/ y ini Przodkowie nászy/ [...] ták té conftitucie/ pomienioné [...] wydáli: wżákże [...] *SarnStat* 915, 541. Cf »za przodka«.

Wyrażenia przyimkowe: »od przodkow« (1): ZAmiány y frymárki/ ktoréby od przodków nászych wešły w domy fzlacheckie wiecznošciá/ iefliby o té dobrá kto pozywał/ [...] tedy fpráwy tákíe łami fádzić mamy w Litwie. *SarnStat* 91.

»wedle (a. według, a. podług) przodkow« = *tak jak przodkowie* (4): takže yego Czes. M. raczil mv [województwie wałaskiemu Piotrowi] rofkazacz abi takiesz wedlie przodkow swich to woyewodztwo trzymał wgranyczach tich *LibLeg* 10/65v, 10/65; *BielKron* 198; *ActReg* 31.

»z przodkow« (1): TÁkże obiecuiemy/ iż [...] dániny z Przodków nászych dóbr právem dziedzicznym nádanych/ miály bydź zá Lenná poczytáné *SarnStat* 87.

»za przodka (przodkow)« (14): *GliczKsiqz* Lv; Zá przodkow Krolá Iego Miłošci tákíego odfzczepieñstwá niebywáło. *WujJud* 17; Zafz nowiná byłá/ zá przodkow Krolá Páná nášzego zmárłego zá onych potomkow Piałtowych. Tátárom okrutnym y drapiežnym nieprzyiaćielom/ po wżyfťkíey polfzćze woiowác y fzkodzić? *BiałKaz* H3v, H4; *SarnStat* 74.

~ *W połączeniu z tytułem lub imieniem przodka* (7): IZ między narodámi Polfkim i Wielkiégo Kšiefťwá Litewfkiégo/ około fpółecznošci ziemie Inflantckíey [...] ták zá Królá Stephaná przodká nášzego/ iáko též ná Elektciéy y Koronáciiey nášzey różnice były *SarnStat* 1200, 450, 1051, 1146, 1208, 1209 [2 r.].

Wyrażenie: »za sławnej pamięci przodka« (1): o czym po kilká Séymów przežłých Wálnych/ zá fławnéy pámiéci przodká nášzego Zygmuntá Auguřtá Królá Polfkiégo/ namowy czynili. *SarnStat* 1146.

Jako ostatni człón we współrzędnym połączeniu dwuczłonowym: »za ... i innych przodkow« (2): y pámiéć iefť/ że y zá niebošczyká Królá Zygmuntá Oycá y innych przodków nászych/ tákże též wešpółek té wrzędy z Dignitárftwámi bywáły *SarnStat* 78 [*idem*] 335. ~

b. *Ten, od kogo ktoś przejął naukę, poglądy; mistrz, nauczyciel [w tym: w polemikach religijnych (38)]* (44) : Chcemyli wyřfzey rozumu podnieřć naydziem inřze przodki náše, á zwáfzćza czo fie tycze kazni krześcianřkíey. *BielŻywGlab nlb* 8, nlb 9; *KromRozm II* v4v; wřzyřcy przeciwnicy ławice tey Rzymřkíey/ o tę fćkáłę łby fobie potłuka/ ták iák ich przodkowie Arryufzowie/ Mácedoniuřzowie/ Neřtoryanowie/ y Ewřthychowie/ o tę fćkáłę fye potłukli. *OrzList* h2v; A iefli [*niedowiarkowie*] nie fą z Bogá/ á nie fą fynowie Boży/ thu fie niechay domyřłaią fćkad fą/ á ktorzy fą przodkowie ich *RejPos* 84; *CzechRozm* 69; iřz ták wprzářnym iáko w kwáśnym chlebie/ pořwięcony Sákráment przenařwięřzy być może: wedle zwyczáiu/ iáko ktorey řtronie od przodkow podano iefť. *SkarFjedn* 274, 355 [2 r.]; Tym heretictwo y nowe řekty potępiřz/ iż przodkow řwých wřkazać niemogą/ iż řucceřsyey od Apoftołów niemaią *SkarŻyw* A4, 394; *CzechEp* 94 [2 r.], 172, 350; [*Donatyřci*] tym fię zákłádáli/ iż ich przodkowie nieřpráwiedliwie od Biřkupow Rzymřkích řáđzeni byli *NiemObr* 63; *ReszPrz* 101;

ReszList 188; Tychże przodków swoich [tj. *arian*] naśladować Czechowic w swoim nowym teściemieniu toż między tak płaie y nicie mówiąc: [...] *WujNT* 305, *przedm* 8; *SkarKazSej* 699b.

W połączeniach współrzędnych z rzeczownikiem lub zaimkiem osobowym [typu: *kto i przodek (przodkowie)*] (2): *CzechEp* 252; Y dla tego ci Sakramentarze y przodek ich Berengarius/ tak te łowa ś. Ewangeliey płować chcieli/ abyśmy z tego między wtwierdzenia o prawdziwym cieie w Sakramencie nie mieli. *SkarKaz* 204b.

W połączeniu z imieniem, nazwiskiem lub nazwą urzędu [w tym: *przodek + imię (nazwa)* (5), *imię + przodek* (3)] (8): *GliczKsiąż* E2v; Drudzy byli Mędrzy Włocy/ ktorzy przodek Pitagoras/ ten sie nie obierał iedno w liczbie a rozmiarzaniu swiatá y w śpiewaniu. *BielKron* 121v; Bo on [Kalwin] nie inaczej o tym Sakramencie rozumie iedno iako y Zwinglius przodek iego/ że iest tylko znakiem albo figurą Ciála y Krwie Pánkiey. *WujJud* 172v, 170v; Ieśli v nich [heretyków] wiara Kátolicka/ czemu dopiero powstala? czemu nie Apóstola ktorego ale Lutra ma przodka? *SkarJedn* 28; Opuścżam przez lidzby świadectwa świętych męczenników/ Biskupow Rzymkich/ [...] ktorzy na tej stolicy siedząc tego wczyli/ y tę naukę y podanie od przodków swoich Apóstolow mieli: iż Rzymki kościół od Chrystusa za przedni y głowę wżytym postawiony iest. *SkarJedn* 112; *SkarKaz* 43a, 204b.

W połączeniach szeregowych (2): yżelzmy tego doczekaly obyauyenia czego śtrudnolzczyą przez ducha śwątęgo nasz przodkouye mystrzouye y doctorouye syą douyadoualy *PatKaz I* 15v; Ponieważ są owi [luterani, zwingliani, nowokrzęćcy] bez oycow/ bez przodkow/ bez tradycyi/ y podania dziedzictwa y mocy raz od Chrystusa wzięty. *SkarJedn* 34.

W charakterystycznych połączeniach: błędy przodków, heretyctwo, nauka, pisma, podanie, wykład; przodków naśladować (3), imię nosić, nie moc okazać; od przodków podano; z przodków [co] zebrać; przodki(a) mieć, tłumić, zwyciężyć naukami.

Zwroty: »od przodków mieć« (2): My żadnych Ceremonij Greckich nie ganim/ ktore od śtarych S. przodków miał/ byle się prawdzie Bożey y piśmu S. nieprzeciwiły. *SkarJedn* 239, 112.

»od przodków wziąć« [szyk zmienny] (3): *WujJud* 169v; *CzechEp* 45; A iż drudzy piśmá swoiey nauki zostawili/ bárzo nas vmocniáią w prawdzie Kátolickiey/ ktorą od przodków swoich Apóstolow wzięli. *SkarKaz* 43a.

Wyrażenia: »przodkowie dawni (a. dawniejszy)« (2): *CzechEp* 418; iako y dziś mniemam/ wiele się takich ferc dobrych náyduie/ ktorzy/ w tymże błędzie [tj. *falszywej interpretacji Pisma św.*] onych przodków dawnych naśladowia/ mniemaiąc by to dobrze y przyśtoynie czynili z ktorzy liczby body był y X(iądz) K(anonik). *NiemObr* 99.

»prawy przodek« (1): Mufiem to wyznać iż nasz prawy przodek j śtarzi iest pan nasz Iesus Chrystus *BielŻywGlab nlb* 8.

»starzy (a. starszy) przodkowie« (2): *SkarJedn* 239; A wždy to mówić śmieią [papieźnicy]/ iż tę naukę/ y tę wiarę y to wyznanie y te podania od śtarzych przodków swych przez apostoły podane wzięli. *CzechEp* 45.

Szeregi: »ociec (ojcowie) i (a) przodek (przodkowie)« [szyk 4:1] (5): [Kain] zbudował wyełkye myśto Enos w ktorym sie zámnożyli obrzymowe [...] Ci [...] Obcowáli nye tylko z mátkami/ y s fioftrami/ ale y z żwyerzęty/ co wlythko z oycá a s przodka swęgo Kaimá wybyeráli yako z yednego

wzoru. *GliczKsiąż* E2v; Ktore [*chrześcijan nie uznających zwierzchnictwa rzymskiego*] oto ten Kátholik zowie przed Wálzą K.M. Luteryany/ Kálwiniany/ Wáldenfes. (-) A wázák to wálzy przodkowie y Oycowie: czyli fie ich iuż wftydźicie. *WujJud* 12, 170v, 171; *ReszPrz* 109. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»oryynały i przodkowie« (1): Przeto gdyż oni [*luteryjanie*] Originalów/ y przodkow swoich po łobie porządnie od Apoštołow aż do nich poštěpuiących okázác [!] niemogą/ iáko my okazuiemy; znak pewny iest/ że ich kościoły Apoštołkie nie są. *WujJud* 136.

»przodek (przodkowie) i (abo) starszy« (3): Gdi ich [*filozofów*] piśma zwálzacza štatecznego á ktore nieieft przeciw wierze naładowác będziem. možem rzecz iż oni też są przodkowie y štárszy nałzy *BielŻywGlab nlb* 9, *nlb* 8; Teraz oto dopiero/ niektorych przodkow ábo štárszych wiáry śwey/ náśláduiác *X(iqdz)K(anonik)* tę wolność nie tylko śwym ále y opcym narodom społęczną/ cíáłu y krwi swoiey odiać/ á práwie gwałtem wydrzeć vsíluie. *CzechEp* 14.

c. *O Żydach jako poprzednikach chrześcijan w wierze w jednego Boga* (92) : *RejPs* 156, 158v; Przipominánie pirwżego nyedowyáršthwá przodkow náłzych [*tj. Żydów na pustyni*] s przeštrzeženim/ ábychmy fie go thež wiárowáli *LubPs* V4 *marg*; *RejWiz* 95; Gdy iuż byli przešzli przodkowie náłzy przez pułzczá z Egiptu/ á iż iuż przychodzili ná ony mieyfćá obiecáne od Páná [...] thedy fie był wielki štrách wšzczáł miedzy onemi krolmi y miedzy onymi narody/ ná ktorich grunty iuż byli wešzli przodkowie náłzy. *RejAp* 26v, 22v, 28, 55, 59v, 109; A toć bylá figurá onego báránká/ á toć było podobieńftwo onego wyšćia y onego błádenia po pułczy przodkow náłzych. *RejPos* 141v; Słyželifcie iáko iest rzecžno przodkom wálzym/ Nie zábijay. *RejPos* 179; A nákoniec iáko Mánná z niebá ná Pułczy przodkom twoim/ ták wšzytko áni wzwiész škad tobie płynąc á przypadác będzie. *RejPos* [219]; Gdyž oni przodkowie náłzy thylko słyháli s piśmá świtégo/ iż ma przydž Mešyáłz/ iż ma Bog Ociec zešłác zbáwicielá *RejPos* [323]v, 2v [3 r.], 15, 22v [2 r.], 24, 29 (38); Czytayže o Saulu/ czytayže o onych przodkoch náłzych o co ie wężowie ogniłci káłáli *RejZwierc* 33, 9 [3 r.], 42v, 128, 128v, 260v; *WujJud* 194v; *WujJudConf* 9; [o *Piśmie Świtéym*] Hiřtorya [...] ábo ono porządne opifánie rzeczy štworzonych/ á nád to człowieká y vpadku iego/ obietnic y poćiech Božych ktorymi ćiefzył przodki náłze one wierne chwalce św/ á náłze wedle wiáry Oyce *CzechRozm* 96v; Rozny teraz špořob iest šprávowánia fie wiernych chwałcy [!] BOžych pod nowym Teštámentem/ od onego ktorým šprávowáni bywáli przodkowie náłzy pod štárym Teštámentem. *CzechRozm* 238v, 22v, 23v, 25, 25v, 27 (15); *WerKaz* 296; GDy šzli Przodkowie náłzy z Egiptu: Narod IAKobow od ludu Pogáńškiego. Šstał fię Lud wierny pošwięconym Páná śwego *ArtKanc* G2v.

W połączeniach współrzędnych z rzeczownikiem lub zaimkiem osobowym [typu: kto i przodkowie] (7): A šnadž nie tylko z obietnic iego świtéych/ ále z dawná przez Proroki/ z iedynošći Bořtwá/ to nam było iefczze obiecáno/ iż nam więcey miáło być obiáwiono/ niřli przodkom náłzym. *RejPos* 149; iż Moizesz tobie y przodkom twom [!] tylko był ciełefny á práwie iákoby widomy zakon podał y vřtáwił *RejPos* 179, 103v, [105]v, 149 *marg*, 159v; Ale iestli go [*Boga*] to nic nielży že teraz záwždy mawia z námi przez šłowo św/ á z przodkami náłzymi miáł też y przez widzenie rozmowę: tedy [...] *CzechRozm* 17v.

W połączeniu z imieniem, nazwą etniczną lub tytułem przodka [w tym: przodek + imię (nazwa) (3), tytuł + przodek (1)] (4): *RejPos* 304; Przyjął Izraélá ługę łwego/ wípomniawłzy ná miłóšierdzie łwoie. Ták iáko mówił do przodkow náłzych do Abráámá/ y našenia iego (trwáiącego) ná wieki. *LatHar* 66; *WujNT* 44; prožno kápłani wzywáć będą Pátryárchow [...] przodkow náłzych/ ktorzy odpoczywáią w Hebronie/ áby nam do ogrodá Eden otworzyli *SkarKaz* 382b.

W charakterystycznych połączeniach: przodkowie nędzni (2), przebrani, przestępní; przodkowie Starego Testamentu; przodkow błędzenie po puszczy, cyrograf (2), dziedzictwo, niedowiarstwo, obliczność, obowiązek(-ki) (2), przechodzenie do Boga, rozkosz, sprawa, wyście [z Egiptu], zapis.

Wyrażenia: »napierwszy przodkowie« (1): Gdyż vrzędu iego [Chrystusa] łkutek nieiáki/ pokázował łie w ofiárách onych ktore łprawowáli oni náłzy napierwłzy przodkowie. *CzechRozm* 35v.

»przodkowie święci« (1): Abowiem wípomni łobie co ty trzy pániénki [*Wiara, Nadzieja i Łaska*]/ o ktorých tu łłyzłyz/ onym przodkom łwíętyém náłzym dziwnie łprawowály tu zá żywotow ich/ [...] iáko wiárą on łzedziwy mąż Abráám włprawiedliwion iest w łtárošci łwoiej. *RejZwierc* 128v.

»wierni przodkowie« (1): Bo inłzy iest Bog: inłzy Anioł od Bogá połelłtwo łprawuiący: á inłzá teź obietnicá od Bogá o tym nałieniu vczynioná: ná ktorą łie wierni przodkowie náłzy ogládáli/ y ktorey wypełnienia oczekawáli. *CzechRozm* 47v.

Szereg: »ojcowie a przodkowie« (1): Bo łłyzłyz iz oni oycowie łwíęci á oni przodkowie twoi máło mówili/ á vprázáli wiele: á przedłię Dawid powieda: iz záwždy chwálá twoiá Pánie w vłciech moich. *RejPos* 202v.

Wyrażenie przyimkowe: »za przodkow« (1): *Pfal.* 105. [...] Tu prorok wyłlawia rozliczne dobrodziestwá páná náłłego/ á vpominá národ człówieczy ku chwale iego wípomina teź/ co łie dziáło zá przodkow náłłych złáłki y rozgniewánia iego *RejPs* 153v.

d. *Ktoś wcześniej się czymś zajmujący* (2) : połłuchay co mówi tenże Doktor [*św. Augustyn*]. Przec tego niemogę/ iáko y w przodkach náłłych/ ták teź iest wiele w księgách moich/ ktore łprawiedliwym łdem/ mogá być zgánione. *KrowObr* 14.

W połączeniu współrzędnym z zaimkiem osobowym (1): Niektorzy ty kłięgi názwáli kłięgámi łprawiedliwych. A włzákož to džiš máią od nas/ y od przodkow náłłych [*tj. wcześniejszych biblistów*]/ iz ie názywamy *Genefim BibRadz* I 1.

3. *Twórca, sprawca; auctor Vulg* [w tym: czego (3)] (5) : kto nád Cápíłtraná z fámiliiei [tj. zakonu] Fráncíłzká S. łepłzy? kto pilniéy chował práwa? [...] ták iz teź y łam S. Fráncíłzek przodek téy fámiliiei nie był powážnieyłzy *OrzJan* 120; [Wszakem to pierwej powiadał, O Chrystusie gdył mnie pytał, Iz On przodek z martwych wstania I wiecznego nam zbawienia. *WierzNauka* 229].

[W połączeniu z imieniem [imię + przodek, przodek + imię]: Tegóž czáfu teź národził łye Máchomet przodek wiáry Tureckiei *JanWróz* 22; *GrzegŻarnPos* 1597 599v (*Linde*)].

Szereg: »przodek i ociec« (1): iz to był włafny przywiley iego [*Abrahama*]/ że on był oycem włzytkich wiernych/ ták Zydow iáko y Pogánow: y iákoby przodkiem y oycem obrzezánia *WujNT* 537.

»przodek i kończyciel ([skończyciel])« (1): w ćirpliwošci bieźmy w zawodźie ktory nam iest záložony/ pátrząc ná Iełufá przodká (*marg*) przednieyłzego wodzá. (–) y kończyciela wiáry [*in*

Auctorem fidei et consummatorem Iesum]/ który máiąc przed łobą wefele podiał krzyż *WujNT Hebr 12/2* [przekład tego samego tekstu] [*GrzegŻarnPos 599v (Linde)*].

a. Bóg jako stwórca, praprzyczyna (2) : [Iż tedi rzekł pirwei Bog/ vcziñmi człowieka ná podobieñstwo náłfe/ á potim łtói/ że Bog łtworzył człowieká ná łwoi kłłtał/ nic to niepfuie prawdi/ którą wiznáwami ábowiem iż bił tám łam Bog przodkiem rzeczy/ przeto też bił powodem i wikęnáczem łpráwi *FarnZnaj 145v (Linde)*.]

Wyrażenie: »przodek dawny« (2): [*w formule początkowej sułtańskich listów dyplomatycznych*] Chwalem tego wiłsokiego Boga, który iełth nad naywiłfemy wiłchi. przotkiem dawnim. ktoremv koncza nyemáłch. *MetrKor 46/46 [idem] 46/175*.

[**Szereg:** »przodek i koniec«: Pánie Boże włzechmogący/ któryś iełt przodek i koniec/ początek y dokończenie włzytkich rzeczy/ racz być z námi przy początku y dokonániu *WujPosŚw 1584 108 (Linde)*.]

4. Ten, kto pierwszy zaczął, inicjator, inspirator (5) :

przodek komu (1): SkarŻyw 50 cf Szereg.

przodek czyj (3): Ian Krzćiciel był przodkiem Mnichow y pułtelnikow. WujNT Aaaaaav, 11 marg, Zzzzz.

Wyrażenie: »najostatniejszy przodek« (1): *Ultimum principium, Nayoftátecznieyłzy przodek/ álbo naypierwłzy od początku. Mącz 501c.*

Szereg: »przodek i powód« (1): *WSztykim pułtelnikom przodek y powód był/ Páweł z Thebáidu pierwłzy pułtelnik. SkarŻyw 50.*

5. Najważniejszy wśród innych (5) :

W formule początkowej sułtańskich listów dyplomatycznych [czego] (3): Vyelky. wiłchi. wiłchi flowem nad łłowi pomaganim. yełcze pieczeczyą od Boga. na proroczthwe zamek a wyeza, dobiczia tey wyari, y przodek yey. MetrKor 46/46 [idem (2)] 46/117, 175.

a. Wódz (2) :

przodek do czego (1): SkarJedn 123 cf Szereg.

Szereg: »przodek i wodz« (1): *y do wyznánia wiáry ś. on [biskup rzymski] przodkiem y wodzem był/ [...] y bez niego nic fię nigdy okołó wiáry po włzytkim łwiecie łtánowić nie mogłó. SkarJedn 123.*

Przen: *O Bogu (1) : Ale ktoż mnye przeprowádzi do myáłtá mocnego/ [...] Zaż nie ty Boże ktoríś nas był rołpędzić raczył/ Gdyż tu we włfech mocách náłfych ciebiem przodkiem bacził *LubPs Y6v.**

B. Rzeczownik nieosobowy (357) :

1. Przednia część lub strona kogoś lub czegoś, przód; priora Vulg, Cn; frons Mącz, Cn; primum Cn (130) :

Zwrot: »przodkiem stać od północy« = *być skierowanym na północ (1): Rzekłem [mówi Jeremiasz]/ widzę gárniec gorący/ który przodkiem łtoi od północy [et faciem eius a facie aquilonis Vulg Ier 1/13]. BielKron 94v.*

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« = *a fronte Mącz (6): Ogień łrogi s przodku pała/ od iego [Pana] obliczności [Ignis ante ipsum praecedet Vulg Ps 96/3] LubPs V6; Mącz 1a.*

~ *Połączenie*: »z boku, (z tyłu), (albo) z przodku« [szyk zmienny] (4): W nocy potym kiedy sie nalepiey vprzełpieczyli/ vderzył ná nie Przemyśław z boku z przodku/ y z tyłu/ porażił ie w obozie ich *BielKron* 341; A co ielzczę gorzzego/ iż liedźizf w poyśrzodku/ Swoich nieprzyiaćielow z bokow/ s tyłu/ s przodku Siedziwá wżem ná celu *BielSat* G4 [*idem BielSen*]; *BielSpr* 4; *BielSen* 17. ~

»na przodku« (3): ZAwiefzenie triangulare, Na wierfchu tablicza Diamentowa, A na przodku tablicza Rubynowa. *WyprKr* 12; Praerado, Ná przodku przegalam/ przeszkrobuyę/ przecieram. *Mącz* 345c; *Calep* 834b. ~

Przen (1) :

Zwrot: »przodek w zad obrocić« (1): Ordinem invertere, Przodek w zad obrócić/ opák vczynić. *Mącz* 488a.

a. *O szyku wojskowym: czoło wojska; principia Cn* (45) : A wziawłsyfie [!] Angioł Páńfki ktory fzedł przed obozem Ifráelkim/ zálfedł zá nie/ á połpołu fnim flup obłokowy/ opuściwłfy przodek [*priora dimittens*] fthánął zá nimi *Leop Ex* 14/19; *BielSpr* 59.

W połączeniach szeregowych (2): káždy záfie z tych Beglerbekow [...] máią fwoie ktorym też rofkázuią y rozrzádują ie/ gdzie ktory ma ftać/ niektorzy ná Czole/ drudzy ná rogách/ drudzy po ftronách/ á drudzy w poyśrodku ftoiąc ieden zá drugim/ drugie ná zad/ drugie ná przodek dla hárcowánia *BielSpr* 54v, 17v.

Połączenie: »szrodek ... przodek« (1): Scipio gdy walczył przeciw Háfdrubálowi Kárhágińkiemu Krolowi w Hifzpániey/ ordynował lud fwoy we szrodek co godnieyfzy/ á co podlefyzy ná przodek *BielSpr* 40.

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« = *ex adverso Vulg*; *ante PolAnt* (19): *BielKron* 352v, 372v; Iefliby też sprzodku rząd álbo dwa rużył/ odkryełz woýfko ku fzkodzie fwoiey/ á thák ná ftronách w polu lepiej mieć doftátek luddzi [!] zbroynych/ ktore mozełz fzykować ná rozmáite vffce *BielSpr* 18.

~ *W połączeniach szeregowych* (3): Náfzy fтали w dobrej fprawie tak s przodku/ s tyłu/ iáko z bokow/ dawłzy fobie znáki z Mořkwą fie chcą potkáć. *BielKron* 411v, 249; ci fie s nim [*nieprzyjacielem*] napierwey potykáć będą ná kthore przyidzie/ ták s przodku iáko s tyłu/ tákże też y ná wzyfłtki ftrony máią być gotowi ku obráćaniu/ iáko potrzebá vkaże. *BielSpr* 70v.

Szeregi: »z przodku i z inych stron (a. po stronach)« [szyk 1:1] (2): á pošileczne vffy niechay trapią nieprzyiaćielá po ftronách álbo s przodku s ftrzelbą/ s poćifki/ drzewcy/ iáko nalepiey mogą *BielSpr* 15v, 22. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.: na wszystkie strony*].

»(i) z przodku, (i, albo) z tyłu (a. w tył)« = *ex adverso et post tergum Vulg* [szyk 6:5] (11): *Leop* 2.*Par* 13/14; A vyzrawłzy fynowie Iudfcy že byłá walká nánie z przodku y z tyłu [*ante et retro*]/ do Páná woáli/ á Káplani trąbili w trąby. *BibRadz* 2.*Par* 13/14; Náfzych kilka vffow záfzłó im w tył około gor čicho/ drudzy s przodku/ vderzyli *BielKron* 407, 248 [2 r.], 252, 352v, 372; Bes przeftánku ze wzyfłtkich dział ftrzeláć około/ S tyłu/ s przodku tám y lám/ podawáiąc czoło. *BielSat* Nv [*idem BielSjem*]; Aby theż lácniey wywiešć vff s przodku álbo s tyłu [*starzy walecznicy*] troché ná vkoš wyftáwiáli rzędy *BielSpr* 24v; *BielSjem* 36. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*] ~

»na przodku« (21): Poftawćie Vryálfá ná przodku [*ex adverso belli*]/ tám gdzie namocniey fie fpieráią; odftápciełz go že ták będzie zábit. *Leop* 2.*Reg* 11/15; Iezdni ktorzy ná przodku ftoią/ máią

łthać w gránowithey łpráwie/ pod miárą s piełzymi ná dłuł y ná łzyrz *BielSpr* 33; Cařtabolenes ná przodku gdy łe potykáli/ łtáwiáli pły wielkie we zbroi ktorzy łudzi káłali y konie *BielSpr* 45, 12, 14, 22v, 27, 33v (10).

~ *na przodku czego* (1): Szoftha Rotá ná przodku czołá łtawála po lewey łtronie/ tákieł przed Orłem y znáki Cefarłkimi. *BielSpr* 12.

W połączeniach szeregowych (4): przemienił prędko łwoy Ordynek Scipio/ co łepłze męłe ná przodku y s tyłu połtáwił/ á podłęylze we łrod *BielSpr* 40, 27v, 68; *BielSjem* 33.

W przeciwstawieniu: »na przodku ... na tyle« (1): Ten Ordynek woylká piełzego zbroynego/ kthory Grekowie zwáli *Epicampius*, álbo *Opiłtia*, tym obyczáiem był łpráwowan. Vczyniç dwie czele máłe iáko dwa filary/ ktore máiá zákryç łud wielki zá łobá ná tyle/ połtáwiłzy ná przodku co náłprawnieylze męłe/ ktorzyby vmieli przywieřć ná hak nieprzyaciela *BielSpr* 32.

Połączenie: »na przodku ... za [kim] ... (za [kim] a. potym)« (3): kiedy łe woylká łełcze nie dobrze łpráwił/ á nieprzyaciel bliłko nádiełdża/ thedy połtawili náprzodku łeden vff mocny dobrze łciřniony/ zá nimi drugi piełzych s łtrzelbá/ łł byli iáko záłoná *BielKron* 19v; głowámi końłkimi do Wodzá przedniego máiá łe obroçiç/ nie w cetnie łtaç/ ná przodku łeden/ zá nim trzył/ potym pięç/ tak iákoby dwiemá było włędzie w rzędzie więcey. *BielSpr* 22v, 40v.

Szereg: »na przodku albo na calu« (1): łełth tedy wielki pożytek włzem łudziom Rycerłkim tak łełdnym iáko piełzym/ czełto wyiełdłáiac ná plác ku ćwiczeniu áby miał zwyczáy dobry á wiedziáł zá kim ma łtaç/ [...] iáki łud ná przodku álbo ná calu/ wiele pořilecznych łudzi po obu łtron łtoi *BielSpr* 8v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*] ~

b. O istotach żywych i częściach ich ciała (teł o Bogu antropomorfizowanym) (31) : A gdy kęł w gębę włoczy [starzec]/ puł godziny łuie. Więç nákláda ná przodek [tj. *na przednie zęby*] iáko owcá zgonin/ Ano przedłię nieřporo nie dobrze łuz o nim. Bo w káciech dawno pułtki wypáđły trzonowe *RejWiz* 93.

przodek czego (6): *Opecłzyw* 157v; Iugulus. der vorder hals Przodek łfyye álbo podgárlye. *Murm* 54; *BartBydł* 77b; Ktoł otworzy przodek páłzczeki [portas faciei] łego [wieloryba]/ y rządz łtrářliwych zebow [!] łego *BibRadz Iob* 41/5; Sinciput, Przodek głowy/ Łyřiná. *Mqcz* 395a; á połpolicie ná ćciemie táká wodę [ciepliczná] pułzczámy gdy przódek głowy boleie/ á kářłóm przyczyná bywa *Oczko* 16.

W połączeniach szeregowych (2): Tedy łama matuchna mdlá iáko mogłá głowkę nořila/ Magdalena nogi/ łán/ łozeff/ łj Nikodem przodek ciała wzięłi/ iáko motznieylły/ a ku grobu s placzem [...] prowadzili łjłzy go pogrzebli. *Opecłzyw* 157v; łełth thełł tám na tych wyłpach Kářia [rořlina] wyborna/ y łwierzętá tráfne á łtrářliwe/ v kthorego łwierzęciá przodek iáko v łiřłki/ połładek iáko v małpy/ nogi iáko v cłłowieká *BielKron* 444v.

W przeciwstawieniach: »przodek ... tył, ostatek, rzyç« (3): Połłom nigdziey łedno w pleřł cálówáć [papiełża] kazano. Słůłebnikom tym w nogę/ vrzędnikom w řródek/ Ten pytał: á gdziełzy to/ ten rzekł/ trudno w przodek/ Podobno w rzyç muřcie *RejFig* Aa2; Bog mowił Moizełřzowi/ ořtátki moie bęđzielř widziáł ále przodku nie vyrzyłł [videbis posteriora mea; faciem autem meam videre non poteris *Vulg Ex* 33/23] *BielKron* 463; *KochFr* 35.

Wyrażenia przyimkowe: »od przodku« (1):

~ *Połączenie*: »od przodku aż do tyłu« (1): Głowę pierwey po lekku wzdrápay/ á potym grzebieniem Słoniowym łzczelzy/ od przodku zówodząc aż do tyłu ná kielodziesiąt rázow. *SienLek* 12. ~

»z przodku« (7): Idź chyłkiem położywłzy páwezy po łobie/ Zákrywłzy głowę/ pierśi/ s przodku ręce obie. *BielSat* Nv [*idem*] *BielSjem* 37.

~ *Szeregi*: »(i) z przodku, (i) z tyłu (a. z zadku)« = *ante et retro Vulg* (4):[*rycerz Akwilijus*] vkazał ciało gołe pełne ran śinych y krwáwych/ s przodku y s tyłu *BielKron* 107; y ná lędźwie ielliby było zápalenie á ciężka bolesć/ thym lekárstvem y s przodku y z zádku obłóżyć *SienLek* 117; A kiedy bédziefz miał pogodę ná co/ Lápay iéy [*fortuny*] z przodku/ z tyłu niémáłz zá co [*bo jest łysa z tyłu*]. *KochFr* 35; *WujNT Apoc* 4/6.

»i z przodku i na zad« (1): á w półrodku máyéřtatu/ y około máyéřtatu czworo zwirzàth/ pełnych oczu y s przodku y názád [*ante et retro Vulg Apoc* 4/6]. *RejAp* 48v. ~

»na przodku« (8): Czemu łzyia ma w łobie pułtołć, iaka iefth w gardle na przodku od iźzika [!] poczàwłzy. *GlabGad* Dv; (*nagł*) Czás thák máłuią. (-) A iż mu obłyfiáło/ iuż ná przodku czołó/ Znáczy włzytko co minie/ iż iuż zàwždy gołó. *RejZwierz* 114v; [*Żydzi*] Ryby żadney nie iedzą ktora łufki niema/ iáko Węgorz/ Szłifz/ Ninog/ Piłkorz/ tákież Ptaká ktory ná zad ták długi páznogiec ma v nogi iáko ná przodku *BielKron* 465; *SienLek* 27v; *RejZwierz* 113; A iam zębów náliczył [*u konia*] ná przodku czternaście. *WyprPl* B4v.

~ *W przeciwstawieniach*: »na przodku ... w tyle, na ogonie, na zad« (3): Miedzy ptaki ktore mają páznogiec dłuźszy w tyle niż ná przodku nie iedzie/ iáko Orzeł/ Gryff/ Sęp/ Kániá *BielKron* 36v; Tegoż roku vrodził łie w Kázimierzu w Krákwie miedzy żydy cíelec ze dwiemá głowámi/ iedná byłá ná ogonie á druga ná przodku *BielKron* 400, 465. ~

»w przodku [czego]« (2): Bowiem komorka mozgu wymyślaiąca iefth w przodku głowy *GlabGad* B3, L3v.

Przen (3) :

Wyrażenie przyimkowe: »z przodku« (2):

~ *Szereg*: »(tak) z przodku (jako) i z tyłu« [*szyk 1:1*] (2): Táki przodku iáko y łtyłu/ włfedy iefth około mnie formá ręki twoiey [*Vulg Ps* 138/5] *RejPs* 206 [*przekład tego samego tekstu*] *KochPs* 202. ~

a) *W opisie gwiazdozbioru* (1) : Tego Centaurá przodek ná łuk oczekawa: Z łukiem páłmo wężowé/ y ciało náłtawa Iálnégo Wężowniká. *KochPhaen* 23.

c. *O budowli*: *frontowa ściana, fasada; także architektoniczne ozdoby fasady, pilastry; facies Vulg, PolAnt; frons Vulg; postis PolAnt* (14) : A były też przyłionki iey [*bramy*] przeciw łieni z dworu/ máiąc ná przodkach páłmy *BibRadz Ez* 40/31, *Ez* 40/44, 49; [A wymierzył przodki ná łześćdziefiat łokci/ á przed przodkiem łień bronna ze włząd około. *Leop* 1575 *Ez* 40/14].

przodek czego (8): Celle iey [*bramy*]/ przodki iey łieni y okná iey/ były włfedy wkołó/ pięćdziefiat łokci ná dłuź *BibRadz Ez* 40/36; Thá komorá ktorey przodek iefth ku drodze południowey/ iefth kápłanow kthorzy łą łtroźmi tego domu. *BibRadz Ez* 40/45, *Ez* 40/37 [2 r.], 38, 44, 46, 48; [A przed przodkiem brony ktora przybiegáła aż do przodku łieni bronney wnětržney pięćdziefiat łokci *Leop* 1575 *Ez* 40/15].

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« (1):

~ Szereg: »i z przodku i z tyłu« (1): Y wywiodł Symon nád grobem oycá śwego/ y bráćiey swoiey budowanie wyłokie/ z kámieniá polorowanego y z przodku y z tyłu [*retro et ante*] okazałe *Leop 1.Mach 13/27*. ~

»na przodek« = z przodu (1):

~ Szereg: »na przodek i na zadź« (1): gospodarze [*Żmudzini*] mieswają ieden dom iakoby śtawnią wpołprzodku, ku okrągłości śzyroki, na przodek y na zadz scitfzy [*tj. zwięzający się*] [*extrema ... coartata*] z drzewa zbudowany *MiechGlab [89]*. ~

»na przodku« (1):

~ W przeciwstawieniu: »na przodku ... na zadzie« (1): Aryel przekłáda śię Lew Boży/ Ták zwano kośćioł Ierufzálimfki iż był ná křztalt lwá zbudowan/ bo ná przodku był śzeroki/ á ná zádzie wąłki. *BudBib I 356c marg.* ~

d. O okręcie: *dziób; prora Mącz, Vulg, PolAnt (12)* :

przodek czego (3): Leop Act 27/41; A gdy nápádli ná mieyśce gdzie śię dwie morzá śchodzą/ otrącił śię okręt/ á przodek okrętu thák śtánął że śię áni ruszył/ ále zad łamał śię od nówáłności wod. *BibRadz Act 27/41. Cf od przodku czego.*

W przeciwstawieniu: »przodek ... zad (2), (zadni a. drugi) koniec (2)« (4): *Leop Act 27/41; BibRadz Act 27/41; Okręty pod mur przyśły/ Archimedes instrumentámi/ które do tego przed tym był nárzádzil/ iedny z muru cífnać ku dołu zátapiał/ drugie zá przodek podnosząc/ drugim kóncem w wodę zánurzał* *GrzepGeom B; WujNT Act 27/41.*

Przysłowie: Prora. Przednia część łódzi. sic Puppis, Poślednia. Inde prora et puppis proverbium, Przodek/ Początek y koniec. Mącz 327a.

Wyrażenia przyimkowe: »od przodku« = prora PolAnt; a prora Vulg (3): Tedy żeglarze gdy śię śtárali iákoby wćiec z okrętu puściwłzy barkę ná morze/ rzkomo chćieli od przodku zárzucác [!] kotwice. *BibRadz Act 27/30; WujNT Act 27/30.*

~ *od przodku czego (1): A gdy oni żeglarze chćieli z okrętu wćiec/ puściwłzy barkę ná morze/ rzkomo iákoby poczynáli od przodku okrętu kotfice wyciągác/ Rzekł Páweł [...] Leop Act 27/30.* ~

»z przodku« = *prora PolAnt (1): Gdy lepak żeglarze chćieli wćiec z okrętu/ y opuścili bárkę námorze [!]/ rzkomo máiąc z przodku kotwice zápuścic. Rzekł Páweł Setnikowi y drabom [...] BudNT Act 27/30.*

»na przodku« (2): *Proreta, Ten który łódź śprawuye ná przodku in prora. Mącz 327a; Tedy wyciągnáwłzy kotwicę/ puścili śię ná morze/ [...] y podniozłzy ná przodku máły żagiel po wiátru/ zmierzáli do brzegu. WujNT Act 27/40.*

Przen (w opisie gwiazdozbioru) (1) : (nagł) Argo. (-) ZA ogonem wielkiego chártá pośtępuie Okręt/ który nie tákim śpofobem żegluie/ Zeby przodkiem prół wály: lecz ztobą wćpák płynie KochPhaen 14.

e. O urządzeniach stawu rybnego (9) :

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku [czego]« (1):

~ W przeciwstawieniu: »w tyle ... z przodku« (1): *wtyle Vpuftá tám mogą być pale bité/ tylé ilébyś rozumiał: á to dla tego żećby Vpuft tym mocniéy śtał/ bo zprzodku vpuftá nie trzymáią nic/ y owłzem zówádźi Strum M3v.*~

»na przodku« (7): Dayże zabić ná przodku w Bałźcie przed słupem Palmi/ nie więcéy ieno dwa łokcia. *Strum Hv*; Pod Groblą zásię v miąłźlzych kónców/ thákże day zabić Palmi/ y thákże záložyc drzewem ná dwa łokciá/ y ták ziemią záwiész iáko théz y ná przodku. *Strum Hv*; Záwiozłzy ón Vpułt dobrze ná przodku/ káżyfz zálye ón darn/ w Izbice kłásć po trofze *Strum M2, L3*.

~ *na przodku czego* (1): Ná przodku téy fkrzynie/ vczyń słupki y łatki *Strum K*.

Szeregi: »na przodku, (i) na tyle« (2): Wybrawłzy łóże [*skrzyni*]/ bierzyfz záś ná przodku/ co na głębiéy móżełfz/ tákże y ná tyle: włóźże co nagłębiéy móżełfz Progi/ na których ónę fkrzynię włóżyfz. *Strum I4v, K*.

»na przodku i na zadku« (1): Policzki v téy fkrzynie ná przodku y ná zádku Palmi mocno zabić/ y ściánę záložyc. *Strum Kv*. ~

»w przodku [*czego*]« (1): kiedy ták vczynifz/ vznafz/ żeć fye pokaże thákowy śpadek ná Młyn iákobyś go théz w przodku Grobléy zbudował. *Strum I2v*.

f. O terenach; principium Vulg [*w tym: czego* (4)] (5): A gdy przyfłli do przodku obozu Syriyfkiego/ nienálezli táb nikogo. *Leop 4.Reg 7/5, 4.Reg 7/8*; Sinus urbis, Przodek miáftá. *Mqcz 395d*.

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« (1):

~ *Szereg*: »z zadu i też z przodku« (1): A co ieft gruntu/ zámkniono we śrzodku Miedzy Wiłłami/ z zadu y też z przodku. To Wyfłpą zowá *KlonFlis F2v*. ~

»na przodku« (1):

~ *W przeciwstawieniu*: »na przodku ... na końcu« (1): Herkules ná on czás przewážny będąc ná morzu/ zdáło fie mu być kray światá gdzie táb záložyl słupy kámienne w morzu ná przodku Afryki á ná końcu Hifzpániey *BielKron 269v*. ~

g. O odzieży; facies PolAnt (3): Tákże y Czapkę wložyl ná głowę iego [*kapłana*]/ przypráwiwłzy do niey ná przodek Bláchę złotá *BibRadz Lev 8/9*; Plasz sukna włoskiego łzarego, Axamitem czarnem włzedi w kole bramowani. Przodky kitayką szarą podszyte *WyprKr 88, 88*; [Kuśnierzowi, co podszywał Kaziaka [*lege: kazyjakę (rodzaj ubioru męskiego)*] na zimę p. Stanisławowi swymi królikami, do tego deliá i przodki wszystkie odnowił swymi lisami zł 9 *GębMemor 220*].

[*przodek czego* [= z *czego*]: szubka odziewalna, podszyta kunami skalnymi, przodki lisów szarych - fl. 11 *InwMieszcz 1576 nr 209*.]

h. O Arce Przymierza [*czego*] (1):

Wyrażenie przyimkowe: »na przodku« (1): ták iż fzołtá kołdrę ná przodku Przybytku [*in fronte tecti*] we dwoie zágnież. *Leop Ex 26/9*.

2. Początek tekstu mówionego lub pisanego (74):

przodek czego (13): Lepfzy ieft koniec modlitwy/ niżli przodek [*Melior est finis ... quam principium Vulg Eccle 7/9*] *BielKron 80v*; *OrzQuin A2*; *CiekPotr 91*. *Cf na przodku czego, [w przodku czego]*.

I sg w funkcji przysłówka: »przodkiem« = *na początku* (3): Regeftr ten ktorifmy wam przodkiem połozili telko główny rozdział wfzytkich zioł kthore fą w thych księgach w fobie zawiera *FalZioł [‡]a*; *ZapKościer 1589/85*.

~ *Połączenie*: »przodkiem ... i wnet potym« (1): Przodkyem Ireneus biskup Lugduński we Francyi męczennik S. [...] o Rzymkim kołcyele zmynekę czynyąc/ tak piífie: [...] Y wnet potym zowye ij Pyotrowym kołcyołem *KromRozm III O.* ~

W połączeniu szeregowym (1): Ná kóniec/ ábyś nie piérwéy ołądził przodek tego *QVINCVNXA/* aliźbyś przyźedł do kónicá przez iego pośrzodek. *OrzQuin A2.*

W przeciwstawieniach: »przodek ... koniec (2), dokonanie« (3): *BielKron 80v*; Acz rzecz ma przodek ímutny/ ále wesołem dokonánim ochłodzi czytelniká. *SkarŻyw [236]*; Ták było. koniec wierśzá. przodek zász drugiego. *CiekPotr 91.*

Szereg: »przodek, koniec« (2): od piífania iednáko niech biorá [...]: to iest/ zá ieden zapis áż do kónicá grosz ieden/ od przodku pułgrośzá/ od kónicá pułgrośzá [*aut in principio medium, et in fine grossum JanStat 499*]. *SarnStat 804 [idem] 816.*

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« = *na początku* (22): *LibLeg 11/42v*; I tak że i inśzé rzeczy ktoré się íprzodku powiedziały/ na przerzeconé pytanie powiedział. *MurzHist L4v, Hv, L3v; KromRozm II q2v*; A iż porządne [*zgromadzenie jest Kościół*]/ z przodkum powyedźyał/ y okázuye łye z onych podobyeńftw *KromRozm III Gv; LubPs hh2*; Otho małz przed otrzymá náukę Papieżá Rzymkiego Antykryśtá/ [...] I obátz profzę cie/ iákoć thu íprzodku cukru podawa/ áby cię iedno włowił *KrowObr 51; BibRadz I 6b marg; GórnDworz Kk8 [2 r.]; RejPos 283v; CzechEpPORz **2v*; Teć podobno grzechy y Węgierłką Koronę/ á przez one rzeczy z przodku miánowane zgubiły y síłá inych Pańftw ná świecie. *GórnRozm M3; KochWr 25; SarnStat 1265*; Iż tedy zá tákim rozłszerzeniem/ iákie łie było z przodku pokazało/ Sekty Kácerłkie od prawdy Kátolickiey iáko śnieg od łońcá táią *PowodPr 55.*

~ *Połączenia*: »hnet z przodku« (1): Przetho nie tylko zániechałem imion Włóskich/ [...] ále też y wiele inych rzeczy włożyciem niechciał/ iáko hnet s przodku około gier *GórnDworz B2.*

»tuż z przodku« (1): Ambroży brat [...] oddał mi zaráz y líft bárzo wdzięczny/ który tuż z przodku/ przekłáda pewnoś przyaciéłftwá/ nád wiárę dofwiadczoną/ y nową prziaźń nád łtárą. *Leop *B2.*

»z przodku a dalej« (1): Piśzą rozmáicie y pytáią iefli to iest Híftoria czyli przypowieś [o *Lazarzu i bogaczu*]/ więc iedni powiedáli/ że iest s przodku Híftoria/ á dáley przypowieś *GrzegŚm 58.*

»z przodku ... na wtorej części« (1): Aczkołwiefmy íprzodku połóžili na wtorym mieyfcu łłowa o łwiátołci ołtarza/ ale ze pyrwey ma być rozgrześzenie/ dla tegośz na wtorey czełcy będzie o rozgrześzeniu *SeklKat V4.*

W przeciwstawieniu: »z przodku ... na ostatku« (1): Włáfnie then Píalm iefth przynależący Pánu Kriřtułowi Bo s przodku w łoby zámýka dzyękcźynyenie zá wybáwienie. [...] Ná ołthátku ten Píalm záwiera w łobie próžbę *LubPs L.* ~

»z przodku« = *od początku* (2): A ijlékrotz dokonała/ zafie s przodku poczýnala [*Cecylia czytać żywot Jezusa*] *OpecŻywPrzedm C3.*

~ *Połączenie*: »z przodku aż do końca« (1): kto ié [*ksiąžki*] ma czytać/ potrzebá áby ié porząd czytał/ z przodku poczawłzy áż do kónicá. *GrzepGeom B4.* ~

»na przodku« (36): Ten raz wypířemy gadki o rzeczách człowieku przyrodzonych albo j łzkodliwych [...] tak iako iest na przodku obiecáno. *GlabGad F4, Mv; KrowObr 53*; Marćin Luter [...] kazał y piífał przeciw Papieřkim odpuřtom/ o których łzyrzey ná przodku v Szleydaná łtoi

BielKron 190, 92v, 220, 401; Służnie tedy thy łłowá kthore thu nam ná przodku łą założone z Ewányeliey łwięthey niżej nápiłaney/ miałyby brzmieć w wżoch náłzych wřawicźnie *RejPos* 173v, 216v, 258v; wżák iuż małz ná przodku náuke o Pręciéich/ iákie máią być y po iákich pieniądzách máią być robióne. *Strum* N4; *StryjWjaz kt*; Przydálifmy teź ná przodku Summę y porządek hiřtoriey Ewángeliey S. ze czterech Ewágeliřtow zebrány *WujNT przedm* 26; *SarnStat* 54, 492; *SkarKaz* 42a.

~ na przodku czego (9): *KrowObr* 156; Tedy rzekł: Otom przyřzedł/ á nápiřano ieřt o mnie naprzodku kłiąg [*in volumine libri*]. *BibRadz Ps* 39/8, I 546b; *BielKron* 246; Insinuatio [...]. Apud oratores est figura, Gdy orator ná przodku rzeczy z lekká á z nienacká łie wkráda/ włobia á włudza w vmysły ředziów łáskę á chuć ych łobie tym yednáýac. *Mqcz* 395d, 106a; *RejAp* 156; *BudBib* bv; Ták łię Łáćinłki tłumácz ná przodku Ewánielionu Ioháná ř: omyłiř/ y innym Tłumáczóm powod do złęgo przekłádu/ [...] dał. *BudNT przedm* c.

W połączeniach szeregowych (3): (nagł) Proba Reguły Detri. (-) Ořtatni thermin pořtaw ná przodku/ á pirwřzy ná ořtátku á facit we řrzodku/ czyńże według reguły/ przidzieć řrzedni termin pirwřzego działania. *KłosAlg* F; W ktorych Ewányeliách [*Mateusz řw.*] náprzodku wkazał narod Páná Kryřtułá/ we řrodku ięgo kazánie/ ná ořtátku ięgo vmęczenie *BielKron* 144; *SarnStat* *4.

W przeciwstawieniach: » na końcu, na ořtátku, na skończeniu ... na przodku« (3): [*Skanderbeg piřał do Amurata*] wkládał ná mię naprzodku łiftu niewdzięcznořć z vřaganim/ y zmienienie wiáry z przewrotnořciá/ náořthátku mię kłobie przyćiągałz gładkiemi łłowy *BielKron* 246; Repetitio, vel Resumptio, Powtarzanie yednego słowá ná końcu wierřzá/ które ná przodku wierřzá yeřt połóžono. *Mqcz* 106a; *SienLek* 41.

Połączenia: »na przodku ... niżej« (1): A ná przodku [*řw. Paweł*] piřře/ iź go [*Tytusa*] dla tego w Ephezye zořtáwił/ áby opowyedźýał/ [...] áby inácey [!] nye vczyli/ áni łye wdawáli w bářni: A niżej teź o birkupyech: [...] *KromRozm III* H5.

»skoro na przodku« (1): O czyřtořci ćieleřney/ y chowániu dziewictwá/ nápiřał [*řw. Efrem*] kazánie: Sermo de virginitate/ w ktorym řkoro náprzodku/ nád małżeńřtwo przekłáda/ dziewictwo *SkarŻyw* 120.

»wysszej na przodku« (1): Boć ieřt niećo nam w Bodze iáłnégo/ [...] iáko ieřt nam Miłóřciwym/ łáłkáwym dobrodźieiem: iáko iź ieřt Spráwiedliwym/ Wřzechmogáwym/ y inřze rzeczy: iákom wyřłzey ná przodku wypiřał. *BiałKat* 31.

»na przodku, zátym« (1): *De celeritate* powiedźiawřzy ná przodku, zátym ćiągná łie Tytuły: Ná rozmyřłánié: Ná pytánié: Vifiá, *Scrutinium*: žeby nic řkwápliwie, nic ná przeřkok, áni ná řzort Sędzia nie řádzil. *SarnStat* 790.

Szeregi: »na przodku i (a) na końcu (a. dokończeniu)« (2): Coź řpiewáią? Oto Apořtoł powieřda/ iź ná przodku y ná dokończeniu chwały řwoiey mowiá Alleluia Amen. *RejAp* 156; *WujNT przedm* 13. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r., w przeciwstawieniu 1 r.*]

»na przodku i (a) na ořtátku« (2): Gdi łie przikłád traphi ná przodku y ná ořtátku z ciframi/ tedy dla krotkořci wymi po cifrze albo po dwu od nich *KłosAlg* F2v; *WujNT* 854 marg. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r., w przeciwstawieniu 1 r.*]

»na przodku abo w tytule« (1): Bo na przodku/ abo w tytule iych [ksiąg] nápiáli [brzescy tłumacze]/ że te księgi zEbreyłkiego/ abo iáko oni zową Zydowłkiego/ á zGreckiego przełożyli *BudBib* bv. ~

»po przodku« (1): A co się infzych liter dotczye/ króm litery í ž/ žádná się odmiana nie s ftała/ Co téż po przodku krotce przypomionąwży/ rzecz łamę obaczyć chciéimy. *MurzOrt* B.

a. Początek słowa (4) :

przodek czego (2): A co w dzióráwých fkałách Echo żyie/ Oddáiąc końcé fłów/ á przodki kryie: Tu niechay láment oddáie zupełny *GórnTroas* 13. Cf *Wyrażenie przyimkowe*.

W przeciwstawieniach: »przodek ... koniec« (3): Abowiem iż to fłowo [*trinitas*] złożone ieft z drugich dwu fłów/ to ieft trzy á iedność [...] Weźmi s przodku tę fyllábę trzy/ á s końcá drugá fyllábę iednego/ złoż to/ áli znaydziesz to fłowo *Trinitas*. *SarnUzn* B3v, B3v; *GórnTroas* 13.

Wyrażenie przyimkowe: »na przodku [czego]« (1): Na przodku fłów polłkich miał(to) x ks kładziemy *MurzOrt* B3.

b. [Tekst wprowadzający:

Wyrażenie przyimkowe: »w przodku [czego]«: Potrzebá się ząwždy modlić. Tę modlenia potrzebę y Kościoł łam pokazał w onym przodku Páńłkiej Modlitwy mowiąc: Vpomnieni Przykazánim zbawiennym [...] (*marg*) Przemowá do Páńłkiej Modlitwy. (–) *KuczbKat* 354 (*Linde*).]

3. Pierwszeństwo (119) :

a. Pod względem ważności; praerogativa *Mącz, Calep, Cn; palma, primatus, principatus* *Mącz, Cn; primae Calep; fastigium Cn* (114) : primores, Przodek/ przedność/ zwierzchność. *Mącz* 322a, 322c, 358b; *Primae* – Naprzedniefze mieifcze, przodek. *Calep* 847b, 383a; Sławę/ dzieci/ ławę my mieymy przodkiem zgoła/ A teraz nie łzánuymy dla náłzych krzywł czoła. *KmitaSpit* B4v.

przodek czego (3): komuż by tedy włáfniey miał nalezec przodek chwały wśfelłkiej iedno tobie naymoznieyfłemu y wywyłłzonemu nad wśle ine nazacnieyfłé łtany. *RejPs* 146v. Cf »przodek otrzymać«, »przodek trzymać«.

przodek nad kim, nad czym (3): Praerogativa – Przodek nadniłsimi. *Calep* 838b. Cf »przodek mie(wa)ć«.

przodek czyj (1): Primatus, Stan/ dośtoyność/ zacnieyfłzych ludzi przodek. *Mącz* 322a.

Zwroty: [»być przodkiem« = *mieć pierwszeństwo*: Krol Węgierłki zebrał woylko ale porażon v Adrinopola/ a to przez złá łpráwę łwoieł/ abowiem Francuzowie chcieli być przodkiem/ Węgry tákież/ także łobie nie życzyli y łtracili bitwę. *BielKron* 1551 119.]

»przodkiem chodzić« = *mieć pierwszeństwo* (1): REy bowiem iáko mowią ty łam w Polłfcze wodziłz/ W náłzym Polłkim ięzyku ty łam przodkiem chodiłz. *RejZwierc* A4v.

»przodek da(wa)ć« [*w tym: w czym* (6), *mimo co* (1), *między kim* (1), *przed kim* (1)] = *przyznawać pierwszeństwo; primatum dare, primas dare a. tribuere* *Mącz* [szyk zmienny] (16): áczkolwyek wślyłtkye ápołtoły pan yednołtáynye wybrał/ [...] yednáł między nimi wśłedy Pyotrowi łwyętemu przodek dawał/ y drugim go przełożył. *KromRozm III* M3; Rad to od łiebie bárzo łyłzē/ [...] żeś vczoney wymowie przodek w Polłfcze dał *OrzRozm* Q4; Náłzych Polákw naiemnych/ ktorým przodek w mełłtwie dawano przybyłó pułtorá tyłiáć *BielKron* 306; *Primatum dare alicui rei*, Przodek dáć mimo ynłze wśłifłtki rzeczy. *Mącz* 322a, 321d, 463d; *GórnDworz* Dd8; *WujJud* 117v; W porządku tákże w

męŝtwie przodekby im [*Podoleckim*] dáli/ Oni mężni Grekowie gdyby ie poználi *PaprPan* N3v, Q4v; *SkarJedn* 160; *ReszPrz* 76; Ieŝlić o ŝlawę idzie/ kto więcý pić może/ Dáięć przodek w tym męŝtwie *KochPieś* 20; *SarnStat* 1218; Oto zacny Chodkiewicz ku wieczney ozdobie/ Piękną Rádźiwiłownę wziął zá żonę ŝobie. Piękną Rádźiwiłownę/ ktorey obyczáie Y gładkość żadney przodku Bogini nie dáie. *WitosłLut* A4v; łácniey wierzę temu/ Ze daż przodek v ŝiebie ritmowi moiemu. *SapEpit ktv*.

»przodek mie(wa)ć, mający« [*w tym: przed kim, przed czym (19), w czym (16), między kim, między czym (8), nad kogo, nad co (4), czym (2), nad kim, nad czym (2)*] = *excellere, principatum tenere* *Mącz, Modrz; partes primas habere* *Mącz, JanStat; antecellere, praecellere, primas ferre, superiorem esse, praerogativam habere* *Mącz; primas tenere* *Modrz* [*szyk zmienny*] (65:1): *LibLeg* 11/151v; *KromRozm I* G4v; *KromRozm III* M6v, O5v, P; *LubPs* M2v, bb3v, ee2v; We wŝythkich twych ŝprawach miey ŝam przodek [*esto praecellens*]. *BibRadz Eccli* 33/23, I 138c *marg*, II 67b *marg*; *BielKron* 232v, 260v, 313v, 352v, 379v, 434v, 453v; *Excellere ceteris*, Przed inŝzemi przodek mieć. *Mącz* 46b, 46c [3 r.], 121d, 281b, 322c, 358b [2 r.], 435a; A v inych wŝytko tho nic/ iedno ŝtáthek ŝam/ á powagá ma przodek *GórnDworz* C8v; zgoła ia przyjmie zá dekret/ ten dowod/ ktory zá ŝobą żołnierze máią/ y ták rozumiem/ że nie náuká/ ále rycerskie rzemieŝto ma przodek *GórnDworz* G7v; bo widzisz dobrze/ że ŝie to vmieiętnoŝciá dzieie/ ktorą ieden/ przed drugim/ ma przodek *GórnDworz* N5, D3, Lv, N3, N8v, O, Z8; Wŝzeteční przed ćichymi/ wŝzędzie przodek máią *BielSat* [I4], G4v; (*nagł*) Ná herb Stáry Koń. (-) PRzed wŝytkiemi źwirzety ták to zezna káždy/ Ze to ŝláchetne źwirzē Koń ma przodek záwždy. *RejZwierc* 183, 150v; *WujJud* Nn2v; *BudNT przedm* c2v; Co nie z ŝiebie/ áni z ŝwey głowy mam/ Lecż on mąż známienity Eraŝmus o ktorem wŝytcy vczeni ták trzymáią/ że wpoznawaniu wŝzelkich podrzut [*tj. dodatków do Pisma Św.*] nád inŝze miał przodek. Ten przeto tak piŝze ná to mieyŝce: [...] *BudNT* Kk5v; Powiedáią niektorzi/ że gwiazdárŝkie náuki naprzod Krolowie Egipcťcy wynáleźli/ w ktorey on *Iulius* Cefarz ták dálece przodek miał/ że ráchunek roku [...] do biegu ŝlonecznego przyŝtoŝował *ModrzBaz* [16]v, 8v, 115, 135; *SkarJedn* 129; *SkarŻyw* A2; ktorzy Apoŝtołowie/ rządzác zборы one pierwŝze/ y máiąc między wiernymi inŝzymi przodek/ á przedŝię ŝami Apoŝtołowie/ wyznawáli Piotrowę zwierzchność nád ŝobą *NiemObr* 27; *KochDz* 104; *KochMuza* 25; *Sinátus*/ poiął żonę imieniem Kámmę: białugłowę/ ktorá ná ten czás/ y vrodą y vcziwoŝciá/ przed inŝzymi przodek miáła. *KochWz* 138; *BielSjem* 13; *KochPam* 84; *BielRozm* 4; *Calep* 77b; *WujNT* 136 [2 r.]; *Praerogátiwy* *Szlácheckie*/ [...] w tych cztérēch rzeczach naznáczniēy ŝie pokázuią. Piérwŝza, ze [!] ŝwiádectwo ŝzlácheckie przeciw innym ŝtanóm przodek ma *SarnStat* 68, 35, 71; *SkarKaz* 580b; *GosłCast* 61; *SkarKazSej* 697a.

»przodek oŝięgnáć« (1): *Possidere palmam*, Przodek oŝięgnáć. *Mącz* 314b.

»przodek otrzyináć, odzierzeć, wziáć« [*w tym: czym (2), czego (1), w czym (1)*] = *possidere palmam* *Mącz* (7:1:1):*KromRozm III* N5v; ŝzaleniem vczynił zem ná dworzech kŝiáżęcych miłoŝierdzia ŝzukał zem tám Kryŝtułá ŝzukał/ gdzie czárt przodek odzierzał *BielKron* 204; *Mącz* 380b; Koŝcioł Rzymŝki záwŝze gorę y przodek otrzyináł *WujJud* 116v *marg*, 116v; *WujNT* 67; By też z grobu Helená Troiáńŝka powŝtála/ ELIZABET gładkoŝciá przodek otrzyináła. *SapEpit* A3; Znácznaŝ twoiá pięknóŝciá doŝyć przed inŝzymi/ Przodekeŝ otrzyináła cnotámi twoimi. *SapEpit* B4, Bv; [*WujPosŚw* 1584 56 (*Linde*)].

»postąpić, puścić przodek« [w tym: w czym (1)] = *ustąpić (1:1)*: *BibRadz Rom 3 arg*; Abowiem iáko w.m. wiefz trudno tho człowiekowi przewieść ná łobie/ áby drugiemu w rozumie/ miał puścić przodek. *GórnDworz M4v*.

»przodkiem przekładać« = *przynawać pierwszeństwo (1)*: Bo my z mężow łwych wćciwość mamy Y przodkiem ie wźędzie przekładamy. *BielSjem 6*.

»przysądzić przodek [w czym]« = *przyznać pierwszeństwo (1)*: Snadź AEłchines by łyłał wymowę náłzego [tj. *Stanisława Drojewskiego*] Przyzwał Philokratefá do siebie mądrego/ Zárzby przyfádził w tym przodek náłzemu/ Bo y łam Demofthenes nie rádziłby iemu. *PaprPan M*.

»przodkiem puszczać [kogo]« = *dawać pierwszeństwo (1)*: Co się tego dotyczy iz przodkiem wm– IM P. Marszałek puszcza, temu mnie niedziw gdys wm– Sistrzenicę IeM wziął. *ActReg 161*.

»przodek trzymać, dzierżeć« [w tym: czego (1), przed kim (1), w czym (1)] = *mieć pierwszeństwo (3:1)*: ktory iełt wiefłzy między wami/ niechái będzie iako młodłzy/ i ktory przodek trzymá [qui *praecessor*] iako ten ktory poługuie *MurzNT Luc 22/26*; *KromRozm III N6*; Onći [*Pan Chrystus*] iełt głową tego ciála/ to iełt Kościoła łwoiego/ ktory iełt początek y pirworodny z vmárłych/ áby on łam we wźyftkim przodek trzymał. *WujJudConf 122v*; *WujNT 217*.

»przodek wygrać« = *otrzymać pierwszeństwo (1)*: Ci [synowie *Diogenesa*] gdy ná Olimpij włfytycy plác á przodek wygráli/ koronę y inłfe zwycyęłstwo otrzymáli *GliczKsiąż C7*.

Wyrażenia: »pierwszy przodek« (1): *Dicuntur etiam comitia, in comitiis praerogativa, Syem/ pierwłzy przodek máyący/ pázedłozenszi [lege: przedłozenszy]. Mącz 358b*.

»wielki (więłszy) przodek« [*szyk 4:1*] (5): Bo Saduceułowie na then czás mieli wielki przodek między Zydy. *BibRadz II 67b marg*; *BielKron 313v*; *Nostri omnibus partibus superiores fuerunt Dáleko ye náłzy wciekli/ więłszy przodek mieli. Mącz 435a*; *GórnDworz O*; Pána máiac/ ktory nád wźytkimi Przodek ma wielki między łtany Rycérłkimi. *Wzgárdzonam/ porzuconam/ á od domowniká/ Iełcze od łługi mégo/ y to niewolniká. GosłCast 61*.

»we wszy(s)tkim, na wszem, nad wszytkie przodek« (2:1:1): Tył Pan łlicznyeyłzy vrodá nád łyny ludzkiemi/ Y ná włłem ták máyąc przodek yuż myedzy inemi *LubPs M2v*; *WujJudConf 122v*; *Theodoryt Błkup Cyry/ do Leoná Papieźá ták piłze po Grecku: [...] Bo wam przyłtoi we wźytkim mieć przodek. SkarFjedn 129*; *SkarKazSej 697a*.

Szeregi: »przodek a głowa« (1): á [*Piotr*] będąc Cephálem/ to yełt łkálą/ przodek á głowę ápołtołłkyego vrzędu dźyerzał. *KromRozm III N6*.

»gora i przodek« (3): gdy kto łobie w czym dobrze pocźnie [*dworzanin*]/ chwalić tho ma łprzyiázłiwie: á chociaźby/ y w tym/ y w inych wźytkich rzeczach/ czuł łie mieć gorę/ y dáleki przodek/ iednáł tego pokázowác niema/ áby o łobie to rozumiał. *GórnDworz N3*; Iákołz łie tego Kościoła trzymác niemamy/ ktory áż do wyznánia rodzái u ludzkiego od Apołtołłkiewy Stolicy/ przez náłtępowánie porządne iednego Błkupá zá drugim [...] zálwłze gorę y przodek powáźności otrzymał? *WujJud 116v, 116v marg*.

»plác a przodek« (1): *GliczKsiąż C7 cf* »przodek wygrać«.

»przodek i nawięłsze powáźenie« (1): Ty Práwá zowiá łię Bozkie piłáne: ktore nád inne wźytkie przodek máiac/ y nawięłsze v nas powáźenie. *SkarKazSej 697a*.

»przodek albo przełożenie« (1): Ale ten S. Rzymłki y ápoftolłki kołcyoł nye od ápoftołow/ ále od łámego páná zbáwicyelá náłłego przodek álbo przełożenie wzyął *KromRozm III* N5v.

»przodek i (albo) zwi(e)rzchność« [szyk 2:1] (3): A on (rozumey Yulius papyez) ponyeważ Rzymłki kołcyoł przodek álbo zwirchność ma/ opátrzył ye [*Atanazyjusza i innych biskupów*] lifty przełpyeczeństwa *KromRozm III* O5v, P; Ale kołcioł Grecki nigdy Rzymłkiemu rowny nie był: ząwždy wzyłscy Grekowie y łtárzy oycowie S. przodek y zwirchność łtolicy Rzymłkiey Piotrá S. dawáli/ y iey połłufzeństwo czynili. *SkarJedn* 160.

»przodek a zwycięstwo« (1): Possidere palmam, Przodek á zwycięstwo otrzymác/ wygrác. *Mącz* 380b.

Wyrażenie przyimkowe: »z przodku« = mający większą wartość (1):

~ Połączenie: »z przodku ... w tyle« (1): [rozdam] Was łwoiey prace kłiążeczki/ Zá iedny vpomineczki/ Nie mamci łkárbow myłłiłtwá/ Ani s kupy towarzyłtwá/ Toć łą moie krotofile/ Iedny s przodku drugie w tyle *BielKom* A4v. ~

Przen (1) :

Zwrot: »przodek wziąć« (1): A wżákoż to vważay/ áby łie gębá z miełzkiem zgadzálá/ á nie dáy iey naprzod wyłkákowác. Bo iákoć przodek weźmie/ iuz pothym miełzka ledwie kijem do krefu dopędziłz. *RejZwierc* 25v.

b. W działaniu (5) : A gdy iuz wzyłscy ták gotowi byli/ Napirwey łofy (chocia ná tym máło) Rzućić o przodek obiema [tj. *Borzułowi i Fiedorowi*] łie zdáło. *KochSz* A4v, A4v.

przodek w czym (1): nyepatrzayancz na then przodek kthoriłł w.m. powynyen wvczinyenyv łprawiedlywołczy kałch ya w.m. czynycz bełch odwołky. *LibLeg* 11/152.

Przen: W antropomorfizowanym opisie gry w szachy (2) : Ná tymże rzędzie też Krolowa byłá/ A iednym okiem ná kłiędzá pátrzyłá. Tym obyczáiem obá hufy łtały/ A czarney przodek zeznawał Krol biały. *KochSz* C2, A4v.

4. Początek, zalążek, przyczyna powstania; origo Calag (15) : [jaskółka namawiała ptaki do zjedzenia nasion lnu] Z tegoćiem się nići rodzą/ Ktore nam więc bárzo łzkodzą: Przodkowić by nam zábieżeć/ Potym będzie trudnieyłza rzecz. *BierEz* N; Pátrż pilno iż káżda rzecz niźli łie záczyłá/ Muśi mieć iáki przodek łkąd łie też wždy wzyęłá. *RejWiz* 128; *Calag* 552a.

przodek czego (2): *OpecŻyw* 9v; Ktorého [Zygmunta Augusta] dom Buog tak vmiłował/ Ze mu włzitky dari zátznieyłze dał: Boiazń łwoiey/ ktora iest przodek mądrołci Rozum/ męłtwo/ chciwołtz ku łprawedlywołci. *KlerPow* 2.

[przodek czyj: Iáko Duch ł. nie wybádány iest w rádzie/ myłłách y łdách łwoich: niewiełz przodku iego áni końcá *SkarKaz* 558 (*Linde*).]

W połączeniu szeregowym (1): O iako więcey dżis má bytz łwięto zboru łudłkiého/ gdyż łie tu poczęło odkupienijé iego/ ij wyrwanijé z moci nieprzijáciela dułłného. Dżis też iest fundament/ grunt/ ij początek włłytkich łwiął/ ij przodek włłego dobrého *OpecŻyw* 9v.

[W przeciwstawieniu: »przodek ... koniec«: *SkarKaz* 558 (*Linde*) cf przodek czyj.]

Przen: *To, co najważniejsze* (5) : Apoftołowie Boży nam ku náuce zoftáwili/ co fię ná káżdym zofobná pokaże/ ábyście obaczyli iáko dáleko rzeczy z miáry fwey wyftápiły/ od tákich przodkow poczáwłzy/ ktore fię ná pierwłzym wierzeniu máluczkimi y nie wáżnymi zdály *ReszPrz* 75.

przodek czego (3): Prooemium philosophiae, Początek/ Przodek philosophiey. *Mącz* 325d; *OrzQuin C* [2 r.].

W przeciwstawieniu: »koniec ... przodek« (1): Gdyżelmy od tego niepoczęli/ co ielt w téy rzeczy piérwłzé/ tedy áni onego dowiedziemy/ co ielt w tym poślednieyfszé: z murku [*lege*: żmurka 'ciuciubabkę'] gramy/ y oślep' ná tę Exekucyá [*Warszawską*] idziemy: nákoniec/ mimo przodek iey godząc *OrzQuin C*.

Szeregi: »przodek i koniec« (1): gdy tho on [*król*] naprzod wiedzieć będzie/ że then ielt Krolewłkiego vrzędu przodek y koniec/ áby Krol w Krolesthwie fwym Kościoł Swięthy Krześcijánki/ Mieczem fwym Krolewłkim/ w mierze á w pokoju záchował. *OrzRozm F2v*.

»przodek i początek« (1): Prawdziwéy Exekucyey przodek y początek/ Przyśięgá Królewłka ielt: á sřzodek téy Exekucyey/ ielt Ołtarz/ Káplán/ Król: á kóniec iey ielt/ Íprawiedliwość y pokóy poľpolity *OrzQuin C*.

a. *Pochodzenie, rodowód* [w tym: *od kogo* (4)] (5) :

przodek czyj, czego [w tym: *pron poss* (2), *G sb* (1)] (3): Hismaelitae, Lud który teras Saraceny/ to yeft/ Turci zowá/ álbo lámi łobie Turci ten tytuł przywłáfczázáyá chcąc przodek pokolenia tego mieć od Sary zony Abramowey *Mącz* 156d, 268d, 369a.

Zwroty: »przodek mieć« = *pochodzić* [*szyk zmienny*] (1): Originem a Rege trahere, Z królewskiego pokólenia przodek mieć. *Mącz* [460]d; [Spráwiedliwość y práwá powftály zá niego [*Kazimierza Wielkiego*]/ Włzytko co iedno dobre/ ma przodek od niego. *PaprGniazdo* 1113 (*Linde*)].

»przodek poczynać« = *pochodzić* (1): Oriundus ab Ulysse, Przodek swój od Vlifelá poczina. *Mącz* 268d.

»przodek wziąć« (1): báłwochwálftwo záwłze v nich [*u Egipcjan*] nawiętsze było niż gdzye ná fwiecie/ cokolwiek ielt wymyflono ná fwiecie około vbiorow łłupow/ obrázow/ y inych modlarftw/ włzytki od nich przodek wzyęły. *BielKron* 9.

Szereg: »przodek a początek« (1): Sarraceni populi post Nabatheos in Arabia, Sáráceni/ [...] trzimáyá/ máchometowę wiárę yáko y Turcy przodek á początek fwoy liczą od Sary Abráhámowey żony *Mącz* 369a.

5. *Początkowy okres, stan* (18) :

przodek czyj (1): Tedy idzie [*duch nieczysty*]/ i bierzé kłobie/ siedm' duchów infzych nad się gorłzych/ i włzedwłzy mięłzkaią tam [*w człowieku*]/ I bywaiá ořtatki onegoto człowieka/ gorłzé niłzli przodki. *MurzNT Luc* 11/26.

W przeciwstawieniach: »przodek ... koniec (2), ostatek« (3): Druga drogá ielt niewoley/ Bárzo łatwi przodek v niey: Ale koniec bárzo trudny/ Bowiem w niey ielt żywot nędzny. *BierEz F*; *MurzNT Luc* 11/26; Posterius priori non convenit, Nie zgadza fie koniec s przodkiem. *Mącz* 481d.

Wyrażenie przyimkowe: »na przodku [*czego*« (15): Vrina białá [...]/ ale miernie cienka naprzodku Łożney niemoczy ciężkiew Vkazuie choremu vpadek znamienity *FalZioł V* 3v; Połłáł też był

[Tyberyjusz] ná przodku pánowania łwego do Zydowłkich kráin Wáleryulá Grákkulá ná vrząd. *BielKron* 140v, 87, 252, 377, 405v; Y iął [św. Antoni] onego łtarcá/ do ktorego łię był ná przodku náwrocenia łwego vdał/ prośić áby z nim ná głębszą pułtynią połzedł *SkarŻyw* 57.

~ W połączeniu z określeniem czasu [w tym: na przodku miesiąca + nazwa (3), na przodku + nazwa miesiąca (1), na przodku lata (1)] (5): [kukułka] Niewkazuie łie telko na wiołnę á na przodku latha. *FalZioł* IV 23c; Tegoż roku Soliman Cefarz Turecki miešiącá Wrzešniá obległ wiedeń [...] potym náprzodku Pázdzierniká odtáptili nábrawšzy ludu w Rakufiech y indziey okołó *BielKron* [206]v; Ná przodku miešiącá Sierpniá/ ściągnęły łie wołfká kfiążáth nád Dunay *BielKron* 226v, 210v, 215.

Połączenia: »na przodku ... potym« (1): A iest łmiertelna [choroba]/ [...] A zwłászczá gdy naprzodku niemoczy będzie vrina czyrwona/ á potym vkaže łie Kijanos/ albo Inopos. *FalZioł* V 6v.

»na przodku ... zatym« (1): ná przodku nášzego żywotá mułim począc od krztu/ zátym mamy iść przez ine łwiátości w tym łwiecie. *HistRzym* 104v.

Szereg: »na przodku albo na ostatku« (1): [ziele łobody] Iest dobre na wrzedzienice gorácze á wielkiesy bolełci ktore łie czynią łkolery á to na przodku ich albo na ołstatku/ gdy iuž przełtaie łie mnożyć wrzod. *FalZioł* I 11d. ~

6. Początkowa część skali [czego] (1) : TRawa iestł zimna y łucha w przodku pirwłzego łłopnia *FalZioł* I 59d.

*** *Dubium* (1) : Ciągnąc za Maximilianem sáwielkie impedimenta. Napierwey iest przádek [!] ma 20 mil wzlą drogę y z działy bez ktorych zle trudno go dogonic, nie wiedzác gdzie się obroci. *ActReg* 5v.

II. W funkcji przysłówka (400) :

a. Na określenie czasu (219) :

»przodkiem« = *najpierw, wcześniej, na początku; primum HistAl* (51): *ListRzeż* w. 25; tedi mi łwamy [...] bedziemy wdobrey przyazny łye zachowiawcz yako y przodkiem w timełmi łłye Zachowály *LibLeg* 11/91, 10/57, 60v, 70, 91, 145v (10); *RejPs* 140v; Vkazuie łie nam przodkiem Pazdziernik niepogodny/ Ale ku ołtatniey czwieri/ wyda łie dali Bog na pogodę áże do koncza. *LudWieś* B3; *HistAl* G8v; *KromRozm III* G8v, Nv; Sąd przodkiem gáią mocá Bożą/ mocá Krolá Iego Miłáościñ *GroicPorz* i4, i3v, ee2; *BielKron* 57, 249, 254, 254v, 306, 424, 434v; Rzymiáne łtárzy piełzemu lekkiemu ludowi przodkiem kazáli łie z nieprzyáciélem potkáć rozmáitą bronią y poćilki/ áby przedni Rycyrze obaczyli moc y łpráwę nieprzyáciéłfká *BielSpr* 21v; Drudzy [Kozacy] łá co przed Cefárzem przodkiem chodzą dniem álbo dwiemá/ cí to z drogi łprzátiá kędy ma ciągnąć Cefarz/ chrołthy/ kámienie/ drzewo *BielSpr* 53, 10v, 16, 19, 21v; Niewálz teź łobie lekce także Mołkiewłkiego/ Wiedzieć tu nikt niemože co Pan chce mieć z niego. Gdyż go przodkiem od Pogan Tátárow wybáwił *MycPrz* I C3v; *StryjKron* 340, 662.

~ *przodkiem przed kim* (1): Rzekł tedy [Jozue] do narodu Rubenowego y Gadytowego y poł Manáłłe/ áby byli gotowi we zbroi przodkiem przed brácią wálżą. *BielKron* 46v.

Połączenia: »przodkiem ... juž« (1): APpellácyá w Krolełtwie Polłkim z Miáłł y z Miáłłteczek/ ná Práwie Niemieckim záłádzonych/ przodkiem idzie do Práwá wyłłżzego [...] A od Práwá wyłłżzego/ iuž do naywyłłżzego Sędzięgo/ do Máiełtatu Krolewłkiego *GroicPorz* bbv.

»przodkiem ... na koniec« (1): Nie łtráchuy fię, damći niewieście naśienie/ ktore możnie łtłumi Diable pokolenie. [...] częłto tę powtarzał [Bóg] wdźięczną obietnicę/ przez Proroki święte przodkiem Abrámowi/ nákoniec y łłuzce łwemu Dawidowi. *ArtKanc* B19v.

»przodkiem niż [kto]« (1): Podpaławłzy [prorok] łwe biodrá/ przed Achábem bieżał/ A ielźcze przodkiem niż on/ ná mieyłce przybieżał. *HistHel* C2v.

»niż(li) ... przodkiem« (2): przed tym Sądem/ niż kto pocznie łwoię rzecz łpráwować/ przodkiem bierze dozwolenie od Burgrábie y od łzołtyłá áby mógł to mowić/ co by łpráwnie mowić miał *GroicPorz* i3v; *BielKron* 312.

»przodkiem (...) potym« (9): *BielŻyw* 94; Przyiachawłchi do pana Voyewodi Valákyego połfel nałch. przothkyem powye pozdrowyeny y łalke nałłche samłzyadowy Blyłkyemv nałchemv [...] Pothem łyłth odda. *LibLeg* 11/151, 11/135; Yego [Kościóła] łtolicá przodkyem v was byłá/ ktora potym z rołkazána páńłkyego do Rzymá yełt przenyelýoná *KromRozm III* N6v, 17v; *BielKron* 305v; Między włzytkimi łiedmiá Náuk/ kthóre przodkiem od Graeków do Rzymian/ á potym od Rzymian do nas przyłzly/ [...] niemáłz zacnieyłzély/ [...] iáko ielł *Geometria GrzepGeom* A3; A to nie co inłzego ielł/ iedno Żydow przodkiem potym teź y nas pogánow/ do wefela y żywotá wiecznego przez Ewánieliá Pána Chriłtułowę w iedność ciáłá/ pod iednę głowę wezwánie. *CzechEp* 168; *SarnStat* 1019.

»przodkiem ... teraz« (1): ktoriłmi myely łlyvb y przyáłzny przodkyem myedzi łobá, theras ya tego łlyvbv y przilłýyegy od was przyacziela łwego nyeodłłepvy *LibLeg* 10/113v. ~

Wyrażenia przyimkowe: »od przodku« = *od początku świata* (1): Pámiętałem ná łpráwy Páńłkie: bo będę pámiętał od przodku [ab initio] ná cudá twoie *Leop Ps* 76/12.

»z przodku« = *najpierw, wcześniej, na początku; od pierwszego momentu; a principio PolAnt, Vulg; ab initio, primum Vulg; in principio PolAnt; primis, principio Modrz; primitus JanStat* (118): Schyl gałęzié drzewo łilné/ łpułtz członki rozciágnioné/ łtáń łie łwému panu mięklłé/ niźlis z przodku łtworzone *OpecŻyw* 161; [białego maku wódka] ociełłoci gorące y boláczki leczy/ w łtawiech gorącą bolełc á zwáłczá łprzodku rołpádzá. *FalZioł* II 8d; á w onę polewkę małz włózić ziele Izopu/ łzańty/ y teź omanowego korzenia: iźby tak z tymi zioły zprzodku wrzáł ten kapłon: áż do zupełnego wywarzenia *FalZioł* V 81v, I 85a, V 108; Broda pocżyna v otrokow po człternálcie lat połpolicie, włzakoź z nie nagła zprzodku *GlabGad* O4v; *LibMal* 1547/125; *MurzHist* T; tych rzeczy zwolennicy yego [Jezusa] z przodku nyewyrozumyeli *KromRozm II* f2v, x4; *RejWiz* 78v; Y náwrocę náwrocenie Iudłkie/ y náwrocenie Ierolimłkie: á zbuduię ie iáko y zprzodku. *Leop Ier* 33/7, *Ier* 33/11; Ten [Ozyjasz] łie cnotliwie záchowáł w vprzeymołci łercá łwego s przodku/ y według zakonu Bożego przez Moizelzá włtáwionego połłępowáł *BielKron* 87v; A gdy go [Chryłtusa] Piłat k woli łwoim łudzyom dáł vmęczyć/ przedłię go łwoi nie opułłili ktorzy go łprzodku miłowáli *BielKron* 139, 52v, 148, 306v; Ale fię to iakmiarz włzyłtkim vczácyem przydaie/ yź ielłize łprzodku nieiákie dobre pocżátki maia/ tedy natichmiałł o łobie mnięmaia iakoby wnaukach barzo biegłymi á dołtatecznymi bili *KwiatKsiqż* L3, L; Lepieyći wđdy niemocnemu nieiáko pomoc/ á s przodku/ áby czás nieprzeminał. *SienLek* 33; *Górndworz* N2; *RejPos* [137]v; Ziáda łie ná biełiáde/ będą łobie rádži/ Sprzodku on podgolony/ z drugim łie powáđzi. [...] To názauiurz poiáda piłác ran do Grodu *BielSat* C4 [*idem*]

BielRozm], N3v; Ano Ligurgus gdy Spártany wpráwował w práwá y w poczziwe obyczáie/ tedy sie im to trudno s przodku zdáło. *RejZwierc* 28, 24v, 147, 214v; Ieśli obaczyłz iż nieprzyiaćiel [!] łábo w łwey łpráwie łtoi/ ieśli s sobá trwożą/ ktemu pod równią woýłká/ może lie potykáć rułzywłzy s przodku wfow łwoich mężow nalepłzych ták iezdnych iako piełzych *BielSpr* 15v; *WujJud* 248v; s przodku miedzy Biłkupy á Stárlzemi byłá bárzo wielka pokorá/ miłóść/ y zgodá *RejPosRozpr* c3, c3v, c4; *BudBib Is* 40/21; *CzechRozm* 30v; iłkierká z przodku niezágáłzona/ vrodzi wielki požar/ gdy będzie do tego máteriey dołtáwáć. *ModrzBaz* 65v, 8, 14v, 53v; *KochOdpr* A2; Przeto Cieplice żyły otworzą/ [...] guzy ówé łprołné/ á twárde/ ieśli iem zprzodku zábieżém/ zmiękczą *Oczko* 15v; A ieśli dni trzydzieści siedziéc będzie [*chory w wodach cieplicznych*]/ że tego chorobá potrzebę pokaże/ wyśiadáiąc z przodku godzin ná dzień trzy/ á pomnażáiąc áż do łzésći/ półtorá łtá to przynieśie *Oczko* 27v, 27v; vczyńił go [*Bóg człowieka*] iáko wielkim wolnym Krolem/ iáko y Anioły łprzodku/ áby dobre y złe w iego mocy było. *SkarŻyw* 259; Augułtyn mowi/ że [*Antychryst*] czyłtość z przodku zmyśłáć będzie/ á dołtawłzy mocy/ będzie włzeteczny. *CzechEp* 415; choćiáż K<siádz> K<anonik> z przodku trochę ćierpliwie łłuchał/ ále gdy łię łklepy dowodow iego/ łłowem Bożym łámac poczęły/ wytrwáć nie mogł *NiemObr* 26, 22, 132, 147; *BielRozm* 22; *BielSjem* 40; *GórnRozm* K2v, K3v; Z tąd rozumieć możem/ iż włzyłtki woyny/ którékolwiek iełcze z przodku krześciánié z pogány wiedli/ z niłkąd niepochođziły/ ieno z różnośći wiáry *KochWr* 22; *ZawJeft* 33; *ActReg* 142; *Phil* E2; *KochCz* B2v; *WujNT Ioann* 12/16, 13 *arg*; ón dzieśięćinę ma bráć z nowin/ od tych czáłow: ná kogo z łtárych ról dzieśięćiná z przodku przynależáłá. *SarnStat* 189, 1269; Trzećia [*przyczyna bliskiego upadku polskiego*]: ołdłápienie á iákmiarz wyopákovánie łwieckich łpofobow: ktorými R.P. náłzá iáko z przodku nábyta byłá/ tákby też záchowáná być miáłá. *PowodPr* 17.

~ *W przeciwstawieniach*: »z przodku ... ku końcowi, dzisiejszych czasow, [na ostatku]« (2): łnádnie obaczyć możemy przyczynę/ czemu dziełieyłzych czáłow nie ták ludzye chutliwi ku łłuchániu łłowá Bożego/ [...] iáko ondzye s przodku. *RejPosRozpr* c4; *Oczko* 27v; [Wszelka cnota z przodku widzi się być trudna, ale na ostatku jest bardzo wdzięczna. *Kaz* 58].

Połączenia: »z przodku aż do tego czasu« (1): y owszem iudicia dei profundamirantur, wyliczáiąc zprzodku az dotego czasu iako wiele vcziwych slachcicow naWieluniu wwiezieniu było *ActReg* 70.

»z przodku ... do końca, na koniec« (3:1): yakołzmy sprzothkv przirzekly, y tho chcymy do koncza trzymaczy *LibLeg* 7/42; Z przodku łtárał łye [*czart*] o to [...] áby wyáre krzełciániłką zniłłczył: Gdy mu to nie połzło [...] A toż teras ná konyec tákye miłtrze pobudził/ ktorzy [...] wyáre w łercách ludłkich zwátlili *KromRozm I* M4; *ActReg* 31; Włzyłtkie łpráwy wáłzéy kró:M: iáki powód zprzodku pewny miéwáły/ ták y dokońcá pewnémi lie kończyły gránićami *OrzJan* 93.

»niegdy z przodku« (1): Abowim piłsse Hyeronim/ iż nyegdy z przodku yeden to vrząd był biłkupi á káplániłki *KromRozm III* H7v.

»z przodku ... na ostatek« (1): Dźiedzictwo z przodku přetko nábyte nie połzcześći łię ná ołtátek. *BibRadz Prov* 20/21.

»z przodku ... potym (potem) ... (na ostatek)« (28): *RejJóz* D; Pelipenłowie áćzkolwiek s przodku mężnie walczyli z Alexandrem/ włzákże potym vłtáli odnawáłnośći zbroinych. *HistAl* D6; *KromRozm I* I4; Izałz niewiełz? iż łię przed thym Fokásem Biłkupi Rzymłcy Papiéżmi nienázywáli/

[...] Ale sie sprzodku zwáli Biskupy/ potym Arcybiskupy/ aż ná ostátek Papieżmi *KrowObr* 7; Fábian Biskup Rzymfki/ [...] ták był pošťanowił/ sprzodku/ áby wšyřcy pářterze y Biskupi fláli łobie/ po tákowá nowá y známienitá ťwiátość [*tj. oleje ťwięte*]/ do Rzymá/ y kupowáli łobie. Potym sie nád wámi łmiłował Sylueřter Papieřz y tę moc dał Biskupom drugim/ áby [...] the [...] ťwiátość/ záklináli *KrowObr* 85v; To iuř mořez rozumieć fkađ niebo powřtáło/ Ták sie s przodku y z wodá y z zyemiá mieřzáło. Ař potym dziwná spráwá z Máieřtatu řwego/ Spráwił [*Bóg*] pięknym porzákkiem iedno od drugiego. *RejWiz* 144v; *RejZwierz* 85v, 128; Był Saul s przodku dwie lecie dobrym á spráwiedliwym krolem/ [...] Ale potym był okrutny nád ludem *BielKron* 64; Károlus Lánoius Belgá Hetmánem był [...] drogę podał sprzodku do Neápolim/ á potym obrocił sie do Hiřzpániey *BielKron* 201v, 127, 315; *Prot B* [2 r.]; *RejAp* 88v; Tákże pan Krákowfki s przodku sie gniewał/ ále potym bárzo sie łmiać muřiał *GórnDworz* S5, D4v, I7, S6; złemu nic nie pomoře/ s przodkuć rzkomo podziękuie/ á potym zálie ná žadnym baczeniu to v niego nie będzie/ owřzemci náłáie. *RejZwierc* 101; S przodku był Krzeřciány pocžął przeřłáďowác [*cesarz Adrianus*]/ Potym zá ich piřániem iáł ich zář řzánowác. *PaprPan* [Gg]4; *NiemObr* 128, 169; *GórnRozm* D2v; *ActReg* 135; *KochAp* 8; ři ktorzy z przodku wwierzyli/ iř ták kořciół včzył: potym mocniey wieržá/ gdy toř co wwierzyli/ w piřmie náyđuia. *WujNT* 319; Miał Nagot wieř, ktorá trzymał zprzodku zařtáwá, á potym kupnem *SarnStat* 1286.

»z przodku ... w rychle« (1): Bo ácz s przodku rořkořzy nieco z nim [*Dydo z Eneaszem*] záżyłá/ Ale w rychle klopotem [!] tego náđřtáwiłá. *PudłDydo* A3.

»skoro z przodku« (1): Nie był Páweł S. w náuce řwey odmienny/ iáko Luter/ [...] áni iáko vczniowie iego/ o ktorych ieden zacny człowiek řkoro z przodku mowił: Iř wiem co teraz wieržá: ále niewiem co przyřłęgo roku wierzyć bęďá. *WujNT* 625.

»z przodku ... (i) teraz« [*szyk 2:1*] (3): *BudNT przedm* c3v; Powinnifmy o káždym kořciiele/ iáko o řiiele P. Chryřtuřowym řtaranie czynieć: ále przed wřzyřtkimi inřzymi/ o nářzym/ to ieřt/ o Rzymřkim/ ktory zaráz z przodku był iákoby mářka wřzyřtkich inřzych kořciółow/ y teraz ieřczće zá ták ieřt miany *ReszPrz* 105; A tegom wam z przodku nie powiedáł/ iřem by z wámi. Lecz teraz [*ab initio ... et nunc*] ideđ do onego ktory mię pořłáł *WujNT Ioann* 16/5.

»wnet (a. hnet) z przodku« [*szyk 7:1*] (8): z przodku wnet nyezányechał Bog z nyewymownego miłofyerđžya řwego rodžay ludzki vpáđły łářká řwá řwyęřá náwyedžáć *KromRozm III* B3v, A7v; O nieřzczęřnářz to Scyllá á Kárybdys řrogi/ Gdy sie ná řwiář vrodzi człowieczek vbogi. A řnadř ieřczće wnet s przodku iuř w niewoli chodži *RejWiz* 88; *RejFig* Ee3; Ariřtoteles [...] iego [*króla Filipa*] řyná Alexáňřá Wielkiego hnet s przodku od A.B.C. pocžáwřzy/ včzył. *GórnDworz* E6, D5, M7v, Hh3v.

»zaraz(em) z przodku« (3): *SarnUzn* A2v; ieřli mu [*dworzaninowi*] sie kiedy miłořć w řerce wkráďnie/ [...] tám on zaráz s przodku/ o přęďkie lekářřtvo muři sie s pilnořciá řřháráć *GórnDworz* Mm; *ReszPrz* 105.

»z przodku ... znowu« (1): w potykániu z nieprzyiáćielem [...] ieřliby sie z przodku iáko niepořzczęřciłó/ z nowu řzczęřciá pokuřić spráwiwřzy sie lepiery *BielSpr* 8v.

Szereg: »od pocžátku albo z przodku« (1): Ieřtem to com wam od pocžátku ábo z przodku powiedáł/ to ieřt/ řwiářłořć y zbáwienie řwiářá. *WujNT* 342. ~

»z przodku« = *od początku* (2): iednák by fię to przedsię ořtác nie mogło/ co *X(iądz) K(anonik)* mowi/ żeby tenże/ á nie kto inřzy/ támże fkađ zřtąpił wřtąpic zás miał. Boby ondźie Bog fyn/ ábo fłowo z przodku przez fię będące/ przed komunikacją *idiomatum*, zřtąpic muřiało *CzechEp* 345.

~ *Połączenie*: »z przodku i aż do skończenia« (1): niechay będzie przed oczymá walzými zówždy iedyny Bog á iedyny Pan Kriftus/ w kthorym fie wřzythko zámýka s przodku y aż do skończenia/ á my tákież w nim ná wieki wiekom. *RejPos* 14. ~

»na przodku« = *najpierw, wcześniej, na początku* (44): Theż maka [!] ięczmienna z oczthem zmiefzana/ ogień wyciąga z bolączi/ á nawięczy naprzodku poki fie ielzce nie gnogi. *FalZioł* III 24b; Czemu pirwsze fny pořpolicie řtrařliwřze bywaią niż pořlednie. (-) Bowiem na przodku powřtawaią z pokarmu w żoładku dymy mocne, ktore wielkie czynią zamiefzanie w mozgu *GlabGad* L5; Przydał też [*Numa Pompilijusz*] ku dzyeřciam mieřiacom dwa/ to ieft/ Styczeń y Lutego/ bo pirwey iedno ich dzyeřięć bywało/ á ná przodku Márzec pirwey Romulus pořadził/ á on go wřtawił trzeciego w rzędye mieřiacow. *BielKron* 101; ANicetus Papieř rodem s Syryey z Dámářzku/ ten wřtawił aby duchowni brody golili/ Biřkup áby od trzech biřkupow był řwięcon/ iáko Anákletus ná przodku wřtawił *BielKron* 150; Ray ziemřki było mieřce od Bogá wybráne ná vrząd pierwřzemu człowiekowi Adámowi/ [...] Ktorą to Kráinę ná przodku Pan Bog błogofławił Adámowi y potomřtwu iego *BielKron* 466, 52v, 143v, 155v, 189, 189v (15); Multiplex quam pro numero damnus est, Tá řzkoda dáleko yeř więřza niżli fie zda. Albo niżli fie náprzodku okázuye *Mqcz* 337d, 397a, 429d; Nalepiey w tey niemocy dáleko iechác po wodźie/ po ięzierze/ álbo po řtáwu/ á ná przodku ma fye pracy zwyczáic *SienLek* 92v; Aleć to ieft nádewřzyřtko/ áby tego přeřtrzeęał nawięcey/ [...] áby co przednieyřze ludźi miał ku pirwřzemu potkániu ná kthorymkolwiek rogu fie tráfi/ bo ři máię tym obyczaiem wřzyřthkim dobre ferce wczynić ktorzy fie ná przodku potkaią á nieprzyacięřskie wořko przełomią *BielSpr* 22; Luter/ ktory ná przodku pořyłanie od kořciołá miał [!]/ řtářzych řwoich Biřkupow y kořciołá ktory go pořłál/ řłuchał *SkarJedn* 52; Przeto tę ifkre [!] na przodku gářili/ ábyfię řzkodliwy wřzyřtkiemu Chřeřćiańřtwu ogień zniey nie wzniećił *SkarJedn* 180, 137, 303, 354; Będąc Przeorem/ iřz nád inne láty wzakonie řtářze/ przełożony był: wielką miał ná przodku v bráćiey nieyřczyliwoř *SkarŻyw* 332; Bárnábář S. chćiał/ áby znimi řzedł Ian názwány Márek: á Páweł S. brác go z řobą niechćiał: przeto iřz był młodzieniec/ náprzodku boiázliwy *SkarŻyw* 537, 56, 263, 335, 389, 455 (10); KochProp 16; Nikt w tym nigdy nie wářpił/ y łámi heretycy to znáię/ iřz wiárá řwięta y náuká od Bogá pořłána/ potrzebuie ná przodku wtwierdzenia z cudow *SkarKaz* 417a; Y byli biřkupi iáko Moyzeř ná przodku/ y kářłanmi y krolmi/ religią z kroleřtwem złączáięc. *SkarKazSej* 679a.

~ *Połączenia*: »na przodku ... potym« (2): Mocz ná przodku kiedy ij wypuřcza/ żielony/ á potym czyrwony/ známionuie wilkořci řpalenie/ á ieft řmiertelny. *SienLek* 26; Y widziř choćia náprzodku Papieř Duchá wnim [*w Ekwicyjusz*] Bořego nie poznał: iednák potym Pan Bog Papieřowi obiáwił że to wola iego byłá/ áby on kazał/ y náuczał. *SkarŻyw* 213.

»na przodku ... potym ... potym ... potym ... na koniec« (1): (*marg*) Słup řobie pořtawił S. Symeon ná kthorym lat 30. przemieřzkał. (-) Ná przodku řzeř tylo łokiet wyřoki był/ potym dwánařcie/ potym dwádzieřćia/ potym trzydzieřci řzeř/ ná koniec czterdzieřci. *SkarŻyw* 30.

»na przodku ... i po [kim]« (1): Gdyby też była zła Monarchia/ nigdyby iey był P. Bog ludu fwemu nie życzył/ y ná tym mieyfcu krolá im dáváby nie rozkazł. Lecz łam go im dał/ y náznaczył bárzo dobrego ná przodku Saulá onego/ pierwszego krolá/ y po nim Dawidá/ y inne potomki iego *SkarKazSej* 689b.

[»zaraz na przodku«: Wiará tedy y wyznánie tego odkupienia/ iest y było zázwdy ludziem potrzebne ku osięgnienu zbáwienia: co też był Pan Bog zaráz ná przodku pokazał. *KuczKat* 23.] ~

»po przodku« = *na początku* (1): Naukę zaś ftyi że Hístorjiéi możem poiąc wielce pożyteczną [...] że iéi [niewiasty kananejskiej] pán Chrístus vbozuczkiem i wzgardzonem v świata człowiekiem będąc/ nietilko po przodku słuchać niechciał/ ale téż ku iéi ciężkości wielkiei pfcem iá nazwał *MurzNT* 78v.

~ [Połączenie: »po przodku ... potym«: Ato Apóstátowie/ po przodku/ fkrycie mowili/ potym *crefcere eorum licentia, publicem* łye deklarowác niewstydźili *ZebrzydOdpow* B2v.]

[Szereg: »po przodku i też na ostatku«: Grzech zasię każdy po przodku jest brzydki i też na ostatku. *Kaz* 58.] ~

»w przodku« = *na początku* (2):

~ *w przodku czego* (1): to iest niepodobna/ żeby kto o świętobliwości tych [dawnych papieżów] wątpić miał: [...] Bo chociażby ktoremu z nich z iego włafnych załług nábycia/ czego nie dostawáło: iednak mu y ná tych będzie dofyć/ ktore były w przodku mieyfcá ábo łtolice iego *CzechEp* 387.

Połączenie: »potym ... w przodku« (1): Pátrzayże iáko mu [Józefowi] Pan wnet vkazał drogę/ Iż mu pewnie łowito łtało zá tę trwogę. Ze go iuz łwą możnością potym náwłzem rządził/ Kiedy w przodku w złey myłli od niego nie zbłádził. *RejWiz* 135v. ~

b. Na określenie miejsca (16) :

»przodkiem« = *z przodu, na czele* (13): A te rzeczy powiedziawłzy/ łfedł [Jezus] przodkiem [praecedebat] idąc do Ieruzálem. *Leop Luc* 19/28; Cefarz obaczywłzy iż fie [Głogowianie] bronią mocno/ kazał łyny ich wieść przodkiem ku łsturmu. Ale oni nie dbáiąc ná łyny tym lepiej odbijáli. *BielKron* 351v, 247v; ku łsturmu idą Fęnychowie przodkiem s Chorągwiámi pfcđko. *BielSpr* 65v; *StryjKron* 732.

~ *przodkiem przed kim* (1): Weźmiecie Arkę á podźcie z nią przed ludem przodkiem od ludzi ná dwu tyłiącu łokci/ áby od włzytkich była widzýána *BielKron* 46v.

Połączenia: »przodkiem ... nazad ... (śrzodkiem)« (2): Bolełw zarázem wypráwił fie do Wieleniá gdzie był Gniewomir/ połtał przodkiem vffy á łam ná zad iechał *BielKron* 351v, 434v.

»przodkiem ... (po [kim]) ... za [kim] ... (na ostatku)« [szyk 2:1] (3): Potym mieyłkie mury połwiácáli z wielkim nabożeńłstwem y weselim/ chodząc około nich/ przodkiem Ezdrás/ po nim Neemiałz s kfiążety/ á zá nimi wielkość ludzi łzła. *BielKron* 97, 314, 329.

»przodkiem ... po stronach« (1): Gdy iedzie Cefarz ná wojnę/ iáda podłe niego dwa Belerbekowie po obu łthron/ idzie przy nim piefzych Iánczárów o dwádziełciá tyłiąc/ okrom tych co ielzcze nie ćwiczeni/ iedni przodkiem/ drudzy po łtronách z rozmáitą bronią. *BielSpr* 51v.

»przodkiem ... śrzodkiem ... na ostatku« (1): Czáfem poczczą Burmiłtrzá/ iż pług iego przodkiem Wyiezdza ná Páńłczyznę: á Rádzieckie śrzodkiem: Proftacy ná ołtátku. *KlonWor* 15. ~

»przodkiem« = *do przodu (o kierunku) (1)*: Przyśtąpił sie Wáleryus przodkiem mąż ftárego wieku/ ofoby godney/ wymowy rołtropney/ mowił ku połpołtwu: [...] *BielKron* 107v.

Wyrażenie przyimkowe: »na przodek« = *do przodu (1)*:gdzieby w czym pochybił [*młodzieniec*] miłtrz go náuczwał/ iáko miał krok ftáwiác/ ktorą nogą náprzodek wyftępić/ iáko náprawą ftronę álbo ná lewą ręce z mieczem wynieść *BielKron* 4.

Przen (w antropomorfizowanym opisie gry w szachy) (1) :

»przodkiem« = *do przodu (o kierunku) (1)*:

~ *Szereg*: »przodkiem i zadkiem« (1): Roch ma tę wolność/ y nádáne práwo/ Przodkiem y zádkiem/ w lewo bić/ y w práwo. *KochSz* A3. ~

c. *Na jednoczesne określenie czasu i miejsca (25)* :

»przodkiem« = *wcześniej, na przedzie większej grupy (głównie o działaniach wojskowych) (25)*: Pośłał Iakob Iudáfá przodkiem do Iozephá opowiedác przyiazd fwoy. *BielKron* 18; A gdy ráno wftáli á mieli iść z miáfátá/ rzekł Sámuel: Niechay chłopiec przodkiem idzye á ty máło zoftań/ iżci oznaymię słowo Páńkie [*Vulg 1.Reg 9/27*]. *BielKron* 63v; Krol Zygmunth wyprawił do Prus ludzi służebne/ ták iezne iáko y piełze przodkiem *BielKron* 418, [842], 243v, 247, 251v, 255v (15); *BielSpr* 53, 53v.

~ *przodkiem przed kim (2)*: Y wyłzli fą o południu z miáfátá/ przodkiem młodzyeńcy przed innym ludem. *BielKron* 85v; ále ofobne kthemu mieli [*Rzymianie*] młodzieńce prędkie ná zabiegi/ ktorzy przed woyskiem przodkiem chodzili/ áby mieyfce náydowali gdzie by woysko położyć ná dobrym mieyfcu *BielSpr* 7.

Połączenia: »przodkiem ... potym« (1): pośłał thedy Kárázábeg cztery thyfiące ludzi przodkiem do Mácedoniy [...] Potym łam Kárázábeg z woyskiem przyciągnął ná mieyfce ktore zową Linad *BielKron* 253.

»przodkiem ... za [*kim*]« (5): łzło przodkiem Turkow 50. thyfiąc/ położyli sie pod Swatym grádem w Albániy/ zánimi też niedáleko Amurat Othoman z wielkim woyskiem ciągnął rozdzieliwłszy ie ná woyská rozno *BielKron* 247; pośłáli przodkiem Balabaná obegnác Kroią w ósmidziefiątyfiąc ludu/ zá nim Máchomet rychło ciągnął w pułtorakroć ftotyfiąc ludu *BielKron* 257, 252v, 258, 406. ~

d. *Na określenie kolejności w tekście (21)* :

»przodkiem« = *na początku wypowiedzi (14)*: *MetrKor* 46/47v; NÁłfę prziiazn y Vftawiczną Służbę przodkiem wzkazuiem, panowie prziiaczeliie mili. *ListRzeż w. 1*; Przodkyem Krol yego M. ma za dobrze panv Woyewodzie ysz wfdziecznye przyał od Krola yego M. obmowe okolo danya abo poziczanya pyenyedzi [...] Na drugą rzecz [...] *LibLeg* 10/120v, 10/55v, 11/70, 75v; *BielKron* 242; Grzech nieczyfty przodkiem kładzie [*św. Paweł*]/ pod ktorym bez wątpienia rozumie cudzołóstwo *RejPosWstaw* [1103]; [Pisaliście nam drugim listem przodkiem przy tym swym do Litwy odjachaniu, zalecając nam służby swe *ListyPol* II 1549 200, 1549 234].

~ *Połączenia*: »przodkiem ... potym (potem)« (3): *LibLeg* 7/31; [*Paweł rozmawiał o wielu rzeczach z radnymi moskiewskimi*] Przodkiem o ziednoczeniu wiary s kościołem Rzymfkim/ á potym o Tytule Krolewfkim *BielKron* 436; *BielSpr* 46v.

»przodkiem ... też« (1): Przodkiem powie poffel nasch pośdrowienie panv woyewodzie od nas [...] Powie thesch yzełmi zrozvmieli zyego poślow [...] ysz mv pan bog dopomocz raczil ku dołthanyv yego Panstwa zrak czefłarza Thureczkiego *LibLeg* 10/149v.

»przodkiem ... (potym) ... zatym« (2): Przothkyem powye poszel od nas Czefłarzewy Tvreczłkyemv posdrowyeny y braczką y sanśzyeczka przyasn Pothym bandzye mowil Krol yego Milofcz pan moy prziflal myą na dwor Valzey Cefzarłkyey milofczy, [...] Zathym dawłzy lyfth bandzie dzyankowal Cefzarzewy yego M. *LibLeg* 7/8, 10/113v. ~

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« (4): Cefarz wyłuchawłzy włytykich wotá/ rozwioldł im rzecz długą/ sprzodku poczawłzy/ powtarzał ich rzeczy być łobie przeciwné/ [...] vpominal też Biskup [*lege*: biskupów] y pány świeckie/ áby łzukáli tey drogi/ iákoby kościoł Krześciańłki był w lepłzym rządzie połtánowion niźli iefł. *BielKron* 219v; *OrzJan* 57.

~ *Połączenia:* »z przodku ... potem« (1): pán Chrifłtus wtym podobieńłtwie mowi zprzodku o tych ktorzy chcą być łwą dobrocią zbawieñi/ Potem otych ktorzy zmiłofierdzia dlá Pana Chrifłtuła zbawieñia czekáią *MurzNT* 96.

»teraz ... z przodku« (1): oto teraz tego dowodzę com łprzodku obiecał. *WysKaz* 19. ~

»na przodku« (3): nyedokonycza łzye tho łgadza łthem czofłi na przodkv ymyenyem pana Voyewodzynem powyedzyl. *LibLeg* 11/170v; *KrowObr* 161.

~ *Szereg:* »jako na przodku tak i teraz« (1): Iákóm cieę náprzodku vczylł/ ták y teraz powtarzam: że Pan Chryłtus włafny cėl iefł Wiáry náłzéz *BiałKat* 81. ~

e. *Na określenie kolejności w wyliczeniu* (2) :

»przodkiem« = *po pierwsze* (22): nyekthorzi panowye Samy wglowach Przodkyem Prothwycz Włodimyerłky Pronifky y zynifich panow rołkazanya. czy bandancz glowamy łprawywłzi łobye trzidyefłczy y dwye Schaiky. wodą przifly latha po łmyerczy Machomethowey 952. *LibLeg* 11/140v.

~ *Połączenia:* »przodkiem ... druga (a. drugie [co]) ... (trzecia)« (6): *KromRozm II n*; Przodkiem [*to czyni*]/ áby wierni ználi y tzuli/ iáko łie Bog bárzo gniewa/ ná grzechy tego łwiátá: [...] Druga przytzná: áby łie wierni y wybrani Boży/ łtáli podobni/ obrázowi Syná Bożego. *KrowObr* 238; Ná tym Seymie miedzy rzeczami innemi to iefł połtánowiono/ przodkiem áby ná dzieñ Náwiedzenia pánny Máriey thák duchowni iáko łwieccy pánowie zbroynie byli pogotowiu [...] Druga/ krol áby miał po gotowiu [*!*] rzeczy włytyki należące ku walce/ [...] Trzećia [...] *BielKron* 305v, 313v; A nápiłalem krótko/ przodkiem áby káždy rychłéy mógl poiąć/ y łacniéy pámiétác: á druga/ zem rády w tym vzył Sokrátéffá Philozophá *GrzepGeom* B2v; *RejPosWstaw* [1102]; [*ErazmJęzyk K (Linde)*].

»przodkiem ... a k temu« (1): te pobory: przodkiem iz ná vkrzywdzenie duchowieńłtwá bywały wyprákykowáne: á k temu/ iz [...] ná ksiéżey á ná vbogim połpolłtwie były wyciśñione: [...] namniety nie przyczyniły obrony y pokoju *PowodPr* 24.

»przodkiem ... nad to« (2): Dwie rzeczy vczynili ná ónym Seymie łwoim Apołtołowie: przodkiem/ błád obrzázania z wiernych z niełli: nád to/ potrzebne ónych czálów obrzęd y chowác połtánowili *BiałKat* 136; (*marg*) Przyczyny dla czego ma być Archányelłkie pozdrowienie mówióno. (–) Przodkiem dla tego to czynióno: áby nas vczono rozmyłłác wielkie óno dobrodziewyłtwo bożé/ które

nam okazał: [...]. Nád tho/ potrzebuie tego káždy Chrześciánfki człowiek: áby wiedział/ iákim obyczáiem Chryftus [...] iefth pánnie zwiáftowan *BiałKat* 223v.

»przodkiem ... potym« (7): Przodkiem wam dawami Mocz abiscie na miesczv naschim jako Comissarze naschi czynily pylne a swiebodne viwiedzenie [...] Potim to wam porvczami abiscie [...] *LibLeg* 11/8, 9/49v; Czemże dowodziłz o tey zwirzchnoŃci papyefkyey? (-) Przodkiem piŃmy fámych papyeżow/ biŃkupow/ [...] Potym vżywánim/ ktore íye z híftoryy/ y przyznawánia Conciliy/ biŃkupow/ y pátryárchow/ [...] przeciwnych papyeżom/ okaże. *KromRozm III* N5; Tedy ia przodkiem mocą Pána Bogá wízechmogácego/ potym mocą OŃwieconego Pána náŃzego Krolá Iego Mił(oŃci) [...] gáię wam Sąd wielki *GroicPorz* i2; *BielKron* 99, 305v; *RejPosWstaw* 44.

»przodkiem ... po wtore ... (po trzecie ... potym ... potym)« (2): A nyektore [tj. wyznawców swych] wftáwił bog w koŃcyele/ przodkyem ápoŃtoły/ powtore proroki/ potrzećye doktory/ potym mocy [tj. mających moc]/ potym láfki vzdráwyánia [tj. mających łaskę uzdrawiania] [*Vulg* 1.Cor 12/28] *KromRozm III* G8; *KrowObr* 116v.

»przodkiem ... teź ... (teź)« (3): *LibLeg* 11/140v; LiŃty ŃtároŃcine o co máią być dáne. [...] Przodkiem kto wybije pániá wienná/ teź gdy brát brátu dźyáku zwolić nie chce/ teź gdy kto kogo wypędzi z pokoynego dzierzenia. *UstPraw* A3; *BielKron* 237. ~

f. Na okreŃlenie kolejnoŃci w ocenie (97) :

»przodkiem« = *przede wszystkim; in primis Calep* (95): A gdi ych [czeladzi albo towarzyszy] naipilniei potrzeba thedi odpuŃczenie od swich MiŃtrzew biorá, niepamiętaięcz na ono czo Panu swemu przy smowie Ńliubią, A tho przodkiem yŃŃz mu pilnie a wiernie chce Ńluzicz *ListRzeź w.* 10; *FalZioł* [Ń]a, IV 45c; Tho racz V.C.M. wyedzieczy [...] abych thego nygdziey nyedal Ńnaczy yzbych wczym ynszym przodkiem yedno wthych rzeczach chtore byl pan Soboczki przynyosl przyachał. *LibLeg* 9/50v, 7/35v, 10/114v, 151, 153v, 11/48v, 172v; *ComCrac* 19v; *KromRozm I* B3; Przodkyem kfyęgi Ńpraw ApoŃtolŃkich/ ktore LukáŃz Theophilowi nyeyákyemu piŃał/ co w Ńoby zámýkáyá/ napis [tj. tytuł: *Dzieje Apostolskie*] pokázuye. *KromRozm II* e, b4v; MaŃz wyedźyeć przodkyem/ iż dwoyákye Ńá y były záwŃŃe vrzędy w koŃcyele krzeŃcijánŃkim *KromRozm III* Iv, A5, C6, G6v, H8v, K3 (10); Swieckie Práwo iefth rozmáithe/ Przodkiem to ktore iefth wízem narodom poŃpolite/ ktore Lácinnicy *Gentium* zowá. *GroicPorz* a2v, bb3; *KrowObr* 106v, 122; *LeszczRzecz* A3v; *BibRadz* *2v; *BielKron* 201v, 305v, 307v; A przy tym iáko wierni poddáni W.K.M. pokornie profŃzá/ ábyŃ W.K.M. [...] tey náuki láŃkáwy bronieć raczył/ w tych złych á zámieŃzáných czáfiech/ ktora przodkiem iefth ku czći á chwale PánŃkiew/ [...] ku [...] i ku dobremu poŃpolitemu *SarnUzn* A3; Stworzenie tedy boże ták miŃterné á ochędoźné przodkiem nas/ iáko y pogány ma przywodzić ku vznánium pána Bogá *BiałKat* 31, 386 [2 r.]; Miłofierny wieczny Pan dáćci wiele raczył/ A práwie żadná rzeczą tu cie nie przebaczył. KOchác fie przodkiem moźeŃz w dziateczákach wćciwych/ Ktore noŃzá twarz y Ńtan przodkow twych poćciwych. *RejZwierc* A4v; MA káždy boiaźń Bożá przodkiem mieć ná pieczy OdrzućiwŃzy ná Ńtrone wŃzyŃtkie márne rzeczy. *MycPrz* I A2, I A2v, II Dv; *Strum* L4; *ZapKoŃcier* 1586/65; *ArtKanc* A10, M14v; *Calep* 229a; W tym koŃciele y ŃpołecznoŃci iego powŃzechney/ wyznawáią bydź ApoŃtołowie odpuŃczenie grzechow/ przez Sákrámenty S. á przodkiem krzeŃt *PowodPr* 35; [*ModlKobiet* 20v].

~ *Połączenia*: »przodkiem (...) potym (potem) (też) ... (na ostatek), po [kim]« [szyk zmienny] (37:1): Abovyem my bofkyey przothkyem pothem tehłz łzwey povynnosci strzecz konyeczcznye chczyemy *LibLeg* 7/69; *RejKup* m4; To włyfłtko nápiřano przodkyem dla żydow/ [...] Po tym y dla nas *KromRozm II* k; *KromRozm III* O6v; *LubPs* A6; ISćiec álbo Wierzyćiel/ [...] długu łwego dochodzić ma przodkiem ná ruchomych rzeczách dłuźnikowych/ potym ná łtoiącym Imieniu iego. *GroicPorz* q4v, y4, dd4; ná krzćie bierzemy pietzć przodkiem wzyřłtkich grzechow nářnych odpufłztzenia/ potym przypořobienia zá Syny Boże/ á ná ořtátek dziedzictwá kroleřtwá neibieřkiego [!] *KrowObr* 46; Antykryřł [tj. papieř] tę náukę [tj. pořwięćanie przedmiotów] wziął przodkiem od pogánow/ pothym od Zydow *KrowObr* 101v; A tze muřz wy tedy/ tę obłudę zowiećie Obrázem Bożym? Poniewař łam tylko przotkiem Syn Boży Pan Kryřtus ieřł Obrázem Bożym? A ponim zálię wřelki wierny tźłowiek/ kthorego Bog łtworzył ná Obras y podobieńřtwo łwoie. *KrowObr* 110, B3v, 13v, 71 [2 r.], 72v, 91 (17); *BielKron* 245, 246; Dayze nam to [...] ábychmy tobie nędznicy przodkiem záchowáli powinnořci łwoie/ iáko wiernemu Pánu łwemu/ á pothym káždemu łtanowi *RejPos* [254], A3v, 63; *BiałKat* 41, 233v; *KuczbKat kt*; *WujJudConf* 18; *MycPrz* II B[3]; Ieřliź co w tym piřaniu naydzie łię W.X.M. przodkiem/ potym też komu inřzemu ku zbudowánium/ niech to wřyřtko źrzodłu wřzego dobrá Bogu wiecznemu będzie zupełnie przypřřano. *WysKaz* X3v; *SarnStat* 1004; *PowodPr* 3; [á *rozum*] ořwiecony Bořką iářnořćią/ moze obáćzyć przodkiem ono wiekuiřte źrzodło řwiářłnořci/ á potym ine podleřře y niřře rzeczy *KuczbKat* 12].

»przodkiem (...) takze (i) (a. takieź), tak i« (5:1): *LibLeg* 11/88v; Przodkiem pytam ćię/ ieřliže prorocy y Apořłołowie řwięći/ ludzmi byli/ tzyli nie ludzmi? [...] A takze y Kryřtus/ izali łam łiebie nie vniřzył/ wziáwřzy ná łię pořtáw[ę] ludzká *KrowObr* C3, 23, 64; *BielKron* 104v; Trzeći pożytek [*wniebowřłápienia Chrystusa*]: abyłmy poćiechę mieli: że ón [*Chrystus*] przez łwe wniebowřłápienie/ przodkiem Oycá łwego iářnie nam oznaymił: takze y łam łiebie vwielbił *BiałKat* 98v.

»przodkiem ... też« (2): *FalZioł* III 37d; Obacź tu iáko ten přálm acźkolwie przodkiem łłuży panu Chriřtuřłowi, wřzakoź też moze łłużyc wřelkiemu kapłanowi ophiaruiącemu v ołtarza *WróbŻołt* G3.

Wyrażenie: »przodkiem nade wszystko« (1): Mařz wiedzicć iź pan Bóg wřzechmogácy thák řwięthé á wybráné łwoie wmarłé vczćił: iź chce tego po nas żywych/ przodkiem ná de [!] wřyřtko: ábyłmy ich niezápomináli *BiałKat* 151. ~

Wyrażenia przyimkowe: »z przodku« (1): Gdy vwarzył Maioranę w winie/ łtrłyczem/ s chebdem, ieřth dobre opuchłym ludziom s przodku/ y tym ktorzy s cięřřkořćią vřinę puřczáią *FalZioł* I 83c.

»na przodku« (1):

~ *Połączenie*: »na przodku ... też« (1): Maią [*migdały*] mocz łthuláiącą ran á bronią płynienia Wilkhořci do wrzodow/ á to na przodku. Teź vmocnia vřta żołádkowe/ á kto ma biegunkę: zařtanawiaią. *FalZioł* III 13c. ~

Synonimy: **1.A.1.** dziad, ociec, pradziad, rodzic, starszy; **2.** antecesor; **3.** sprawca, tworca; **4.** instygator, pobudzacz, powod; **5.a.** wodz.